

Rapport

Vikarer i folkeskolen

En undersøgelse af underviserfravær og brugen af vikarer i undervisningen

Maria Falk Mikkelsen, Mikkel Giver Kjer, Louise Ladegaard Bro, Nicolai Nybro Hansen,
Asta Bossano Prescott & Mette Friis-Hansen

Vikardækning i folkeskolen – En undersøgelse af brugen af vikarer i undervisningen

© VIVE og forfatterne, 2019

e-ISBN: 978-87-7119-643-6

Modelfoto: Ricky John Molloy/VIVE

Projekt: 301345

VIVE – Viden til Velfærd

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11, 1052 København K

www.vive.dk

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Forord

I bemærkningerne til lov nr. 192 af 27. februar 2017 (opfølgning på folkeskolereformen mv.) forudsættes det, at Undervisningsministeriet skal følge skolernes brug af vikarer uden de i folkeskolelovens kapitel 4 krævede kvalifikationer. Det fremgår endvidere af folkeskoleaftalen af 30. januar 2019 ”*Folkets skole: Faglighed, dannelse og frihed – justeringer af folkeskolen til en mere åben og fleksibel folkeskole*”, at vikarforbruget i folkeskolen nedbringes, og at vikarerne skal være så kvalificerede som muligt. Herudover var aftalepartierne enige om, at der skulle igangsættes en undersøgelse, der afdækkede, hvilke årsager der ligger til grund for skolernes brug af vikarer, samt afdækkede skolernes registreringspraksis af vikarforbruget.

Undervisningsministeriet har derfor sammen med KL og Skolelederforeningen bedt VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd om at foretage en undersøgelse af brugen af vikarer i folkeskolen. Undersøgelsen har fokus på at kvalificere og fokusere det forudgående arbejde om folkeskolebrug af vikarer i undervisningen samt skabe en fælles sprog- og definitionsbrug med hensyn til vikarbegrebet. Undersøgelsen afdækker årsagerne til undervisernes fravær, hvordan skolerne dækker underviserfravær, samt hvordan skolerne registrerer og følger op på vikarundervisningen. Undersøgelsen har også fokus på at udbrede gode eksempler på, hvordan kommuner og skoler kan arbejde med at nedbringe brugen af vikarer og styrke kvaliteten i de vikartimer, som ikke kan undgås.

Rapporten er udarbejdet af forsker og projektleder Maria Falk Mikkelsen, senioranalytiker Mikkel Giver Kjer, forsker Louise Ladegaard Bro samt studentermedhjælperne Nicolai Nybro Hansen og Asta Bossano Prescott. Senioranalytiker Mette Friis-Hansen har haft ansvaret for den kvantitative dataindsamling. Forsknings- og analysechef Mads Leth Jakobsen har kvalitetssikret rapporten, og seniorforsker Bente Bjørnholt har lavet et internt review af rapporten.

Vi ønsker at takke de mange skoleledere, som har afsat tid til at besvare spørgeskemaerne, samt de skoleledere, kommunale forvaltningschefer og skolebestyrelsesformænd, som deltog i interviewundersøgelsen. Vi ønsker også at takke kontaktpersoner hos Skole og Forældre samt KMD, Kombit og IST for at stille op til interview.

Mads Leth Jakobsen

Forsknings- og analysechef for VIVE Styring og Ledelse
2019

Indhold

Sammenfatning	6
1.1 Undersøgelsesspørgsmål	9
1.2 Fraværsårsager og fraværshåndtering	10
1.3 Rapportens datakilder og opbygning	10
2 Begrebsforståelse: Hvornår er der tale om en vikartime?	11
2.1 Definition af vikarundervisning i 2018	11
2.2 De tre aktørers forståelse af vikarundervisning	12
2.3 Mod en fælles definition	14
3 Registrering af undervisernes fravær og brugen af vikarer	16
3.1 Skolerne har uens registreringspraksis	16
3.2 Hvor registrerer skolerne vikardækning?	17
3.3 Skolerne generelt tilfredse med registreringspraksis, dog savnes muligheder for opfølgning	18
3.4 Hvad kan information om fravær og vikardækning bruges til?	20
4 Undervisernes fravær og årsagerne hertil	23
4.1 Fraværstypologi	23
4.2 Interview med skoleledere	24
4.3 Kvantitative resultater	27
5 Sammenhæng mellem typen af fravær og brugen af vikarer	29
5.1 Hvordan dækker skolerne underviserfravær?	29
5.2 Forudsætninger for vikardækning	32
5.3 Vikardækningen afhænger også af klassetrin	34
5.4 Hvilken instruktion får vikarer?	35
6 Organisering af vikardækningsopgaven på skolerne	37
6.1 Dag til dag-håndteringen af fravær	37
6.2 Skolernes retningslinjer/principper	38
6.3 Interne vikartimer og fleksible skemaer	40
7 Kommunen, skolebestyrelsen og forældrenes rolle og inddragelse i skolernes vikardækning	42
7.1 Kommunal opfølgning	42
7.2 Skolebestyrelsens rolle	43
7.3 Forældrenes information om vikardækning	44
8 Eksisterende viden om underviserfravær og brugen af vikarer	46
8.1 De inkluderede studier	46
8.2 Danske og skandinaviske studier af underviserfravær og brugen af vikar	47
8.3 Studier fra andre vestlige lande	48
8.4 Status på den eksisterende viden	51

9.1	De kvalitative interview	53
9.2	Det kvantitative datamateriale	55
Litteratur	58
Bilag 1	Tabeller	62

Sammenfatning

En undersøgelse initieret af Undervisningsministeriet fra foråret 2018 viser, at ca. 11 % af de planlagte timer i folkeskolen afholdes af en vikar. Størstedelen af disse vikartimer dækkes af en vikar uden en kvalifikationsgivende uddannelse (STIL, 2018). Formålet med denne undersøgelse er – på baggrund af resultaterne fra undersøgelsen fra 2018 – at:

1. Undersøge, hvordan vikarundervisning kan defineres
2. Undersøge, hvordan skolerne og kommunerne registrerer og følger op på underviserfravær og brugen af vikarer
3. Undersøge årsagerne til underviserfravær, og hvordan skolerne dækker fraværet med vikarer
4. Undersøge skolernes og kommunernes forudsætninger for og positive erfaringer med vikardækning.

Undersøgelsens resultater bygger på interview med 10 skoleledere, 3 forvaltningschefer, 2 skolebestyrelsesformænd og en kontaktperson hos Skole og Forældre samt en spørgeskemaundersøgelse blandt de 314 skoler, som deltog i Undervisningsministeriets undersøgelse fra 2018. Disse skoler er valgt af hensyn til at kunne sammenligne skolernes besvarelser i spørgeskemaet med deres registrering af vikarundervisning i 2018. Der er derudover afholdt ekspertinterview med 3 kontaktpersoner hos systemleverandørerne Kombit, IST og KMD. Information om undersøgelsens datakilder og metoder kan findes i kapitel 9.

Rapportens konklusioner er samlet under fire temaer: definition af vikarundervisning, registrering af vikarundervisning, fraværsårsager og håndtering af fravær samt kommunens rolle i og forældrenes information om vikardækningen.

Definition af vikarundervisning

- **De interviewede skoleledere, forvaltningschefer og bestyrelsesformænd har generelt en fælles forståelse af, hvad begrebet vikarundervisning dækker over.** Vikarundervisning blev i undersøgelsen fra 2018 defineret som *undervisning, der ikke gennemføres som planlagt med den tiltænkte underviser* (STIL, 2018). Alle 16 interviewpersoner¹ bakker i udgangspunktet op omkring denne definition.
- Registreringspraksis på tre skoler viser sig dog ikke at være i overensstemmelse med definitionen. De tre skoleledere forklarer, at kvaliteten af undervisningen spiller ind på deres forståelse og registrering af, hvornår der er tale om vikarundervisning. Disse skoleledere opfatter ikke undervisningen med fx en underviser fra årgangsteamet som vikardækning, da denne vikarundervisning forventes at have en høj kvalitet. En af de interviewede bestyrelsesformændene deler denne holdning. **Mindre forskelle i forståelsen af begrebet vikarundervisning kan således betyde forskelle i skolernes interne registrering af vikardækning.**
- Denne rapport har følgende forslag til en fremadrettet definition af vikarundervisning, der kan ligge til grund for en samfundsmæssig debat og diskussion af fænomenet: *Undervisning, der grundet den tiltænkte undervisers fravær, må afholdes af en anden end den tiltænkte underviser.* Definitionen er udarbejdet på baggrund af blandt andet interviewene. Definitionen **holder de to forskellige dimensioner af vikarundervisning (kvalitet og omfang) adskilt** og er et mål for **omfanget af vikarundervisning**. Rapporten anbefaler, at *kvaliteten* af vikarundervisningen behandles som et selvstændigt parameter.

¹ 10 skoleledere, 3 kommuner, 2 skolebestyrelsesformænd og 1 kontaktperson hos Skole og Forældre.

Registrering af vikarundervisning

- **Langt de fleste skoler (98 %) registrerer vikardækning.** Størstedelen af skolelederne (87 %) oplever, at den eksisterende registreringspraksis understøtter skolens arbejde med vikardækning samt giver nyttig information.
- **Der er dog stor forskel på, hvad skolerne registrerer om underviserfravær og brugen af vikarer.** Nogle skoler registrerer viktimerne opdelt på klasse (82 %) og fag (70 %), typen af vikar (49 %) samt vikarens uddannelsesniveau (18 %). Andre skoler registrerer primært undervisernes fraværsårsag (94 %). **Denne forskelligartede registreringspraksis giver udfordringer for opfølgningen på skolernes vikardækning på kommunalt plan samt begrænser skolernes muligheder for at sammenligne sig med og lære af hinanden.**
- Et spørgeskemaeksperiment viser, at skoleledere i højere grad mener, at det er muligt og afgørende at nedbringe skolens andel af viktimer, når de kan sammenligne deres eget niveau af viktimer med gennemsnittet for alle skoler.
- I alt mener 85 % af skolerne, at det er afgørende at nedbringe skolens andel af viktimer, mens knap 50 % af skolerne mener, det er muligt at nedbringe skolens andel af viktimer.

Fraværsårsager og fraværshåndtering

- **På 81 % af skolerne er 6. ferieuge og omsorgsdage blandt de fem hyppigste årsager til fravær, mens kursusdage på 64 % af skolerne er blandt de fem hyppigste årsager til fravær.** Sygdom er dog fortsat den hyppigste årsag til underviseres fravær. På 99 % af skolerne er korttidssygdom blandt de fem hyppigste årsager til fravær, mens barnets første og anden sygedag er blandt de fem hyppigste årsager til fravær på 88 % af skolerne. Nogle skoleledere betragter sygdom som "uundgåelig". Andre skoleledere giver udtryk for, at niveauet af sygefravær kan påvirkes, fx hvis underviserne selv skal dække hinandens fravær, eller hvis underviserne skal ringe direkte til skolelederen. Den eksisterende litteratur (jf. kapitel 8) bekræfter betydningen af ledelse for sygefraværets omfang.
- **Skolelederne oplever i højere grad det uplanlagte fravær som problematisk for undervisningens kvalitet.** For at systematisere de mange forskellige årsager til fravær skelnes der i undersøgelsen mellem planlagt og uplanlagt fravær samt mellem korttids- og langtidsfravær. To tredjedele af skolelederne indikerer, at det uplanlagte fravær hindrer skolens mulighed for at levere en god undervisning. De tilsvarende tal for det planlagte fravær er 43 % (korttidsfravær) og 28 % (langtidsfravær).
- At særligt det uplanlagte fravær opleves som problematisk for undervisningens kvalitet hænger formentlig sammen med, hvordan de forskellige typer af fravær dækkes. **Planlagt fravær dækkes oftere af en kendt underviser med fagkompetence end uplanlagt fravær.** 25 % af det planlagte korttidsfravær og 22 % af det planlagte langtidsfravær dækkes på skolerne af en kendt underviser med fagkompetence. Til sammenligning dækkes 14-15 % af det uplanlagte fravær (kort- og langtidsfravær) af en kendt underviser med fagkompetence. Vikarerne har også generelt modtaget mindre instruktion, når der er tale om uplanlagt fravær.
- **32 % af det planlagte korttidsfravær dækkes af tilkaldevikarer (eller lignende).** Til sammenligning dækkes 11 % af det planlagte langtidsfravær og 52 % af det uplanlagte korttidsfravær af tilkaldevikarer eller lignende.
- Vikarundervisningen i indskolingen varetages oftere af en kendt underviser (22 %) i forhold til mellemtrinnet (10 %) og udskolingen (10 %), mens undervisere med fagkompetence oftere varetager undervisning i udskolingen.
- **En stor andel af skolerne vurderer, at de økonomiske ressourcer udfordrer vikardækning.** 45 % af skolerne mener slet ikke, i meget lav eller lav grad, at der har været tilstrækkelige ressourcer til at dække underviserfravær på skolen. I interviewene giver alle skolelederne udtryk for, at de økonomiske ressourcer begrænser mulighederne for at sikre en kvalificeret vikardækning. Store og små skoler og skoler med henholdsvis højt og lavt niveau af viktimer oplever i lige høj grad udfordringer i forhold til de økonomiske ressourcer.

- **Flere skoler angiver, at det kan være en udfordring at finde kvalificerede vikarer.** Mere end 30 % af skolerne angiver, at de slet ikke, i meget lav grad eller i lav grad modtager nok kvalificerede ansøgninger, når vikarstillinger slås op. Særligt vanskeligt er det for skolerne at finde vikarer til det uplanlagte langtidsfravær. Store og små skoler samt skoler med henholdsvis højt og lavt niveau af vikartimer oplever i lige høj grad udfordringer i forhold til rekruttering.
- **En pulje med interne vikartimer og et fleksibelt skema opleves som nyttigt både i forhold til at hæve kvaliteten og sænke omfanget af vikardækningen.** De interviewskoler, som anvender fleksibelt skema/interne vikartimer (dvs. at underviserne har skemalagte timer, hvor de kan være vikarer), har en langt højere andel af vikartimer, som varetages af en uddannet underviser, end de øvrige skoler i interviewundersøgelsen. Skolerne er generelt meget positive over for denne løsning, som de mener giver en mere kompetent vikarundervisning og samtidig er med til at begrænse undervisernes fravær. Der peges dog også på ulemper, som fx arbejdsbyrden i forhold til at koordinere undervisernes vikartimer samt problematikker med at sikre undervisernes forberedelsestid.

Kommunens rolle i og forældrenes information om vikardækningen

- **Kommunerne følger kun i et begrænset omfang op på brugen af vikarer på skolerne.** Dette skyldes formentlig delvist skolernes uens registreringspraksis, som gør det vanskeligt for kommunerne at følge skolernes brug af vikarer. Kommunerne følger til gengæld i høj grad op på undervisernes fravær.
- På knap halvdelen af skolerne har skolebestyrelserne udarbejdet principper for vikardækning.
- På over 80 % af skolerne får forældrene besked, når underviseren er langvarigt fraværende. På mere end 50 % af skolerne får forældrene ikke besked, når underviseren er uplanlagt korttidsfraværende.

1 Indledning

Behovet for vikarer er et grundlæggende vilkår i folkeskolen. Skoleelever skal – også når deres undervisere bliver syge – modtage undervisning. Det er derfor nødvendigt og i nogle tilfælde potentielt formålstjenstligt (fx i forhold til at sikre efteruddannelse af lærere) at anvende vikarer i folkeskolen.

Der er imidlertid stor forskel på skolernes niveau af vikartimer samt på de typer af vikarer, skolerne anvender (STIL, 2018). Brugen og omfanget af vikarer i undervisningen er derfor et emne, som har stor bevågenhed fra samtlige aktører på uddannelsesområdet; fra politikere og kommuner til skoleledere, lærere og forældre. I justeringerne til folkeskolereformen fra januar 2019 giver aftalepartierne således udtryk for et ønske om, at vikarforbruget i folkeskolen nedbringes, og at vikarerne skal være så kvalificerede som muligt (Aftaletekst, 2019).

1.1 Undersøgelsesspørgsmål

Én forudsætning for at kunne begrænse og forbedre indholdet af vikartimerne i folkeskoler er en klar fælles forståelse af, hvordan vikarundervisning kan defineres og registreres samt viden om årsagerne til underviserfravær, og hvordan underviserfravær dækkes. Denne rapport belyser disse emner med udgangspunkt i følgende fire spørgsmål.

Boks 1.1 Undersøgelsesspørgsmål

- Hvornår er der tale om en vikartime?
- Hvordan følger kommuner og skoler op på og registrerer undervisernes fravær og brugen af vikarer?
- Hvad er årsagerne til underviserfravær, og hvordan dækker skolerne fraværet?
- Hvad er skolernes og kommunernes forudsætninger for og positive erfaringer med vikardækning?

Denne rapport bygger videre på en undersøgelse fra april 2018, hvor 314 folkeskoler registrerede detaljerede oplysninger om deres undervisning (både planlagte timer og timer gennemført med vikar) for Undervisningsministeriet (STIL, 2018). Formålet med denne rapport er at kvalificere, nuancere og fokusere resultaterne fra undersøgelsen fra 2018:

- *For det første* ved at fokusere på, hvad de centrale aktørers på området (skoleledere, kommunale chefer og bestyrelsesformænd) forstår ved vikarundervisning. Hvordan definerer disse aktører en vikartime?
- *For det andet* ved at fokusere på, hvordan kommuner og skoler følger op på og registrerer undervisernes fravær og brugen af vikarer. Der findes ingen nationale krav om, hvordan vikardækning registreres. Kommuner og skoler har derfor en høj grad af lokal frihed til at rammesætte, hvordan man arbejder med vikardækning og registrering. Undersøgelsen afdækker således, i hvilket omfang skolerne og kommunerne registrerer og følger op på brugen af vikarer, samt undersøger, hvordan registrering fremadrettet kan styrke skolernes arbejde med vikardækning.
- *For det tredje* ved at fokusere på årsagerne til underviserfravær, herunder udvikle en fraværstypologi samt undersøge, om der er en sammenhæng mellem typen af fravær og typen af vikar.
- *For det fjerde* ved at belyse skolernes og kommunernes forudsætninger og positive erfaringer med vikardækning. Hvilke udfordringer oplever skoler og kommuner i forhold til vikardækningen, og hvilke positive erfaringer har man gjort sig?

1.2 Fraværsårsager og fraværshåndtering

Med henblik på at bidrage til et fælles sprog- og begrebsapparat vedrørende vikardækning vil vi i rapporten skelne skarpt mellem to relaterede, men grundlæggende forskellige aspekter af fænomenet vikardækning, som til tider sammenblandes:

- 1) Årsager til fravær (forskellige typer af fravær)
- 2) Forskellige måder at håndtere/dække undervisernes fravær på, herunder brug af forskellige typer af vikarer.

Hvor undervisernes fravær afgør *omfanget* af vikarundervisningen, kan fraværet håndteres på forskellige måder på skoler. Hvordan fraværet håndteres, får potentielt indflydelse på vikarundervisningens *kvalitet*. Rapporten undersøger både forskellige typer af fravær samt undersøger, om der er en sammenhæng mellem forskellige typer af fravær og forskellige typer af vikarer.

1.3 Rapportens datakilder og opbygning

Rapportens fund bygger på et kombineret undersøgelsesdesign. For at styrke undersøgelsens troværdighed, pålidelighed og validitet anvendes tre typer af data: kvalitative interview, et kvantitativt datamateriale samt tidligere danske og internationale undersøgelser af underviserfravær og brugen af vikarer.

For at få repræsenteret forskellige aktørers forståelse og indsigter af vikarundervisning har vi interviewet både skoleledere, kommuner, skolebestyrelsesformænd og en kontaktperson hos Skole og Forældre. Der er derudover afholdt ekspertinterview med 3 kontaktpersoner hos systemleverandørerne Kombit, IST og KMD for at få indblik i skolers mulighed for at registrere og følge op på vikarundervisningen via it-systemerne.

Det kvantitative datamateriale består af data fra undersøgelsen fra 2018, data fra STIL, kommunale nøgletal samt en ny spørgeskemaundersøgelse blandt de 314 skoler, som deltog i undersøgelsen fra 2018.

Rapporten er opdelt i 9 kapitler:

- Kapitel 2 diskuterer begrebet vikarundervisning med udgangspunkt i undersøgelsens kvalitative interview
- Kapitel 3 undersøger, hvordan skolerne registrerer underviserfravær og brugen af vikarer
- Kapitel 4 undersøger årsagerne til undervisernes fravær
- Kapitel 5 undersøger, hvordan skolerne dækker undervisernes fravær, samt hvilke forudsætninger skolerne har for at lave vikardækning
- Kapitel 6 undersøger skolernes organisering af vikardækningsopgaven
- Kapitel 7 undersøger den kommunale opfølgning på skolernes vikardækning samt skolebestyrelsen og forældrenes rolle og information om skolernes vikardækningen
- Kapitel 8 præsenterer resultater fra tidligere studier af underviserfravær og brugen af vikarer
- Kapitel 9 redegør for undersøgelsens data og metoder.

2 Begrebsforståelse: Hvornår er der tale om en vikartime?

Dette kapitel analyserer på baggrund af undersøgelsens kvalitative interview, hvordan begrebet "vikarundervisning" forstås hos skoleledere, kommuner og skolebestyrelsesformænd. Mens andre studier (jf. kapitel 8) primært har fokus på undervisernes (syge)fravær, tager denne undersøgelse (som også STIL, 2018; UNI-C, 2011, 2012) udgangspunkt i elevens perspektiv. Vikarundervisning opgøres således som andelen af det samlede antal timer, eleverne modtager vikarundervisning (uanset underviserens fraværsårsag).

Med afsæt i definitionen fra undersøgelsen fra 2018 undersøger vi, om der er overensstemmelse mellem denne definition og skolernes praksis og forståelse af vikarundervisning. I det følgende præsenteres definitionen fra 2018-undersøgelsen. Denne definition vil i resten af rapporten blive omtalt som STILs definition af vikardækning. Herefter præsenteres de tre forskellige aktørers forståelser af vikarundervisning, hvorefter en mulig fremadrettet definition diskuteres og præsenteres.

Boks 2.1 Centrale fund

- De interviewede skoleledere, forvaltningschefer og bestyrelsesformænd har generelt en fælles forståelse af, hvad begrebet vikarundervisning dækker over. De i alt 16 interviewpersoner² giver alle i udgangspunktet udtryk for, at definitionen fra undersøgelsen i 2018 giver mening på deres skoler.
- Registreringspraksis på tre skoler viser sig dog ikke at være i overensstemmelse med STILs definition. De tre skoleledere giver udtryk for, at *kvaliteten* af undervisningen spiller ind på deres forståelse af, hvornår der er tale om vikarundervisning. En af de interviewede bestyrelsesformænd deler denne holdning. Mindre forskelle i forståelsen af begrebet vikarundervisning kan således betyde forskelle i skolernes interne registrering af vikardækning.
- På baggrund af indsigterne fra interviewene giver denne rapport følgende bud på en fremadrettet definition: *Undervisning, der grundet den tiltænkte undervisers fravær må afholdes af en anden end den tiltænkte underviser.*
- Definitionen holder de to forskellige dimensioner af vikarundervisning (*kvalitet* og *omfang*) adskilt og er et mål for *omfanget* af vikarundervisning. Rapporten anbefaler, at *kvaliteten* af vikarundervisningen behandles som et selvstændigt parameter.

2.1 Definition af vikarundervisning i 2018

I den seneste undersøgelse initieret af Undervisningsministeriet blev følgende definition af vikarundervisning anvendt (STIL, 2018):

Boks 2.2 STILs definition på vikarundervisning

*Undervisning, der ikke gennemføres som planlagt med den tiltænkte underviser.**

*Med "planlagt" forstås, at undervisningen har været planlagt allerede i forbindelse med skemaplanlægningen, fx ved skoleårets start. Med "tiltænkte" underviser forstås, at underviseren er skrevet ind i skemaet som den planlagte underviser. En vikar er dermed en underviser, der træder til, når den planlagte undervisning ikke kan gennemføres med den tiltænkte underviser – uanset vikarens kvalifikationer og

² 10 skoleledere, 3 kommuner, 2 skolebestyrelsesformænd og 1 kontaktperson hos Skole og Forældre.

tilhørsforhold til skolen. Timer, der varetages af en underviser, der fx er ansat i et barselvikariat, vil således ikke skulle forstås som en vikartime (under denne definition), da vedkommende vil være listet som den tiltænkte underviser for den pågældende planlagte undervisning.

Da skolernes interne registrering kan afvige betydeligt fra den ønskede registrering til undersøgelsen i 2018, fik skolerne et vejledningsmateriale, som skulle guide skolerne i forbindelse med registreringen af den planlagte undervisning og vikarundervisningen. I vejledningen blev skolerne gjort opmærksom på, at fx undervisning planlagt med to undervisere godt kunne gennemføres med kun en underviser, uden at en sådan undervisningssituation skulle registreres som vikarundervisning. Samtidig gjorde vejledningen opmærksom på, at når to undervisere i samme klasse bytter undervisning, er dette ej heller udtryk for vikarundervisning.

2.2 De tre aktørers forståelse af vikarundervisning

For at kvalificere forståelsen af, hvornår der er tale om vikarundervisning, bad vi i interviewene skolelederne, de kommunale forvaltningschefer og bestyrelsesformændene (herunder kontaktpersonen fra Skole og Forældre) forholde sig til STILs definition af vikarundervisning, herunder:

- om definitionen er dækkende for vikarundervisning på skolen/på kommunens skoler
- hvordan undervisningen planlægges på skolen/på kommunens skoler.

I det følgende præsenteres fundene fra interviewene med skolelederne, kommunerne og skolebestyrelsesformændene.

2.2.1 Skolelederne

De 10 interviewede skoleledere tilkendegiver alle indledningsvist i interviewene, at definitionen overordnet set giver mening i forhold til skolernes praksis. Der er således grundlæggende opbakning til STILs definition. På tværs af skolelederinterviewene er det dermed meningsfyldt at tale om vikarundervisning under en fælles definition.

Interviewene viser dog samtidig, at skolernes interne registrering af vikarundervisning ikke altid stemmer overens med definitionen. De fleste skoler skemalægger med ret faste års- eller halvårsskemaer, hvor der kun er afvigelser ved særlige (planlagte) begivenheder som fx fagdage og temauger. På særligt to af skolerne (1 og 5) er der dog mere fleksible skemaer. På én af skolerne kan lærerne ændre i skemaet fra dag til dag, så længe ændringerne kan dækkes inden for årgangsteamet. Hvis to dansklærere fx kører samme forløb, kan én dansklærer godt dække dansktimen for den anden, uden at ændringen registreres som vikardækning. Forståelsen er her, at kvaliteten af undervisningen gør, at der ikke er tale om vikarundervisning.

Samme holdning giver skolelederen på skole 8 udtryk for. Den interviewede skoleleder gør vikardækning til et spørgsmål om vikarens kendskab til skolen og vikarens faglige kunnen. Skolelederen forklarer, at vikaren, der dækker undervisningen, kan have forskellige grader af kendskab til pensum, skolekulturen og den pågældende klasse. Disse forhold bestemmer, om skolelederen mener, at der er tale om vikardækning: Det første niveau af vikardækning er en undervisningssituation, hvor lærere på samme årgangsteam internt bytter undervisning. Skolelederen mener ikke, at denne undervisningssituation "som sådan" er udtryk for en vikartime. Det andet niveau af vikardækket undervisning er en undervisningssituation, hvor en lærer fra et andet årgangsteam på skolen dækker undervisningen.

Denne time er ifølge skolelederen stadigvæk en vikartime, men "af en ordentlig kvalitet". Det sidste niveau er ved brugen af tilkaldevikarer. Her registreres og karakteriseres timen som vikardækket.

Vejledningsmaterialet til STILs definition slår fast, at der ikke er tale om vikardækning, når to undervisere tilknyttet samme klasse bytter timer (fx hvis dansk- og matematiklæreren i samme klasse bytter timer). Ifølge samme vejledningsmateriale anses det dog som vikarundervisning, hvis fx parallelklasselæreren overtager undervisningen. På skole 1, 5 og 8 registreres (og forstås) en sådan ændring imidlertid ikke som vikarundervisning.

2.2.2 Forældrene

De to interviewede bestyrelsesformænd og kontaktpersonen hos Skole og Forældre konstaterer også, at den tidligere definition overordnet set passer godt på deres respektive skoler og på de skoler, Skole og Forældre har kontakt til. En bestyrelsesformand pointerer dog ligesom skole 1, 5 og 8 et skel mellem kvalificeret vikardækning og vikardækning med en ekstern vikar:

På vores skole kalder vi det ikke nødvendigvis for vikar, når det er en anden underviser fra skolen [som overtager undervisningen].

Her er pointen, at undervisningen godt kan gennemføres som planlagt med en anden person end den tiltænkte faglærer (som netop eksemplificeret). Ifølge bestyrelsesformanden stiller dette dog krav til både vikarens kompetencer og til forberedelsen af vikardækningen (krav sammenlignelig med forståelsen hos skolelederen fra skole 8): Fra faglærernes side kræver det ifølge formanden, at det er klart beskrevet, hvilket undervisningsforløb, klassen er i gang med, og hvad der skal arbejdes med i den time, hvor vikardækningen pågår (herunder fx, at der forefindes materiale til klassen, der kan anvendes ved sygdom). Det kræver, at der er afsat forberedelsestid til at planlægge eventuel vikardækning. Fra vikarens side skal der være kompetencer til at gennemføre undervisningen som planlagt ud fra de udarbejdede vikarbeskrivelser, og der skal gives feedback fra vikaren til underviseren efter undervisningen. Fra ledelsens side handler det om at specificere principper med forventninger til ledelse og medarbejderne, men også om at have konkrete retningslinjer for, hvad der skal overleveres fra fast underviser til vikarer, herunder krav til vikarers kompetencer.

2.2.3 Kommunerne

De kommunale forvaltningschefer havde ikke nogen substantielle tilføjelser i forhold til STILs definition af vikarundervisning. Umiddelbart var alle tre kommuner enige i definitionen. Interviewene med de tre forvaltningschefer giver et ret klart billede af, at brugen af vikarer er et område, hvor ansvaret umiddelbart er delegeret ud til de enkelte skolers ledelser. Forvaltningscheferne ser hverken et politisk, ej heller et særligt administrativt fokus eller behov for at komme tættere på brugen og styringen af selve vikardækningen. Følgende citat fra en forvaltningschef beskriver meget godt, hvordan forvaltningen i de tre kommuner griber dette område an:

Interviewer: Er vikardækning noget, I går op i?

Kommune 1: Jeg synes, vi er der, hvor vi undrer os, hvis der er noget, der popper op. Hvorfor er det sådan? Så kan vi have en dialog på det ledelsesmæssige plan.

Interviewer: Er det noget, I styrer på nogen måde?

Kommune 1: Det tror jeg ikke ville give nogen værdi.

Citatet tydeliggør, hvordan vikardækning ikke er noget, som forvaltningen i disse tre kommuner håndterer og følger op på systematisk. Det antydes derimod, at vikardækning er noget, som håndteres, hvis der opstår et problem, her beskrevet som det *undrende*. Da vi kun har interviewet tre kommuner, er det naturligvis muligt, at praksis er anderledes i andre kommuner.

2.3 Mod en fælles definition

Interviewene med skolelederne, kommunerne, bestyrelsesformændene og kontaktpersonen hos Skole og Forældre viser en generel opbakning til den tidligere definition af vikarundervisning. Alle aktører erklærer sig indledningsvist enige i definitionen. Det er således meningsfyldt at tale om vikarundervisning under en fælles definition på tværs af de forskellige typer af aktører.

Skolernes registreringspraksis afviger dog på tre skoler fra STILs definition. Skole 1, 5 og 8, hvor skolelederne peger på, at det ikke nødvendigvis registreres (og forstås) som vikarundervisning, hvis en kvalificeret vikar (fx parallelklasselæreren) overtager undervisningen på deres skoler. En af bestyrelsesformændene giver udtryk for samme holdning. For disse fire interviewpersoner er det vigtigste element i definitionen således, hvorvidt undervisning gennemføres som planlagt. Med udgangspunkt i deres forståelse kunne vikarundervisningen defineres på følgende måde:

Undervisning, der ikke kan gennemføres som planlagt grundet den tiltænkte undervisers fravær.

En sådan snæver definition af vikarundervisning kan imidlertid være uhensigtsmæssig af følgende tre årsager:

1. **Kvaliteten af vikarundervisningen bliver en del af kriteriet for definitionen af vikarundervisningens omfang.** Som nævnt i kapitel 1 vil denne rapport skelne skarpt mellem de to forskellige elementer af vikarundervisning: *omfanget* (undervisernes fravær) og *kvaliteten* af vikatimerne (måder at håndtere undervisernes fravær på). Med en mere snæver definition af vikarundervisning afgrænses vikarundervisningen imidlertid ud fra måden, hvorpå undervisernes fravær dækkes. Dækkes en undervisers fravær med en "kvalificeret" underviser (fx en fra afdelingsteamet), som menes at kunne gennemføre den planlagte undervisning, vil undervisningen ifølge den snævre definition ikke være vikardækning. Dækkes det samme fravær med en tilkaldevikar, vil der imidlertid være tale om vikarundervisning. Da definitionen på vikarundervisning skal være med til at kortlægge *omfanget* af vikarundervisningen (uanset typen af vikarundervisning), er det uhensigtsmæssigt, at kvaliteten af vikarundervisning bliver afgørende for definitionen. Af hensyn til stringent begrebsbrug anbefaler denne rapport derfor, at *kvaliteten* af vikarundervisning behandles som et selvstændigt parameter separat fra definitionen af *omfanget* af vikarundervisningen.
2. **Med den snævre definition af vikarundervisning sidestilles undervisning med klassens sædvanlige underviser med undervisning med andre undervisere (fx parallelklasselæreren).** Mens kvaliteten af vikarundervisningen må *formodes* at være højere, hvis fx parallelklasselæreren foretager undervisningen frem for en tilkaldevikar, giver den eksisterende litteratur på området ingen klare svar med hensyn til kvaliteten af vikarundervisning for forskellige typer af vikarer (jf. kapitel 8). Ved at anvende en snæver definition af vikarundervisning risikerer man dermed at overse typer af vikarundervisning, som potentielt har betydning for elevernes faglige præstationer. Samtidig elimineres muligheden for at undersøge, hvorvidt forskellige måder at vikardække på (herunder forskellige typer af vikarer) har betydning for elevernes trivsel og faglige præstationer.

3. **Den snævre definition efterlader et stort fortolkningsrum.** I praksis kan det være vanskeligt at anvende definitionen, da den gør det svært at afgøre, hvornår der er tale om vikarundervisning. Hvordan og af hvem skal det vurderes, hvorvidt undervisningen gennemføres som planlagt? I hver enkelt konkrete undervisningssituation vil det skulle afgøres, om undervisningen forløb som planlagt eller ej.

Interviewene understreger dog det problematiske i, at den tidligere definition tager udgangspunkt i, at den planlagte undervisning *ikke* gennemføres, når den tiltænkte underviser er fraværende. Skolelederne på skole 1, 5 og 8 tilkendegiver, at den planlagte undervisning i nogle tilfælde sådan set godt kan afholdes uden den tiltænkte underviser.

Samtidig er begrebet "planlagt" tvetydigt, da planlagt både kan henføre til den *skemaplanlagte* undervisning og det planlagte *indhold* i undervisning. Det kan derfor være hensigtsmæssigt at afholde sig fra at definere indholdet af vikarundervisningen i selve definitionen samt at undgå brugen af begrebet *planlagt*. Et alternativ til den tidligere definition kunne således på baggrund af indsigterne fra undersøgelsens interview være:

Boks 2.3 Et alternativt bud på en definition

Undervisning, der grundet den tiltænkte undervisers fravær må afholdes af en anden end den tiltænkte underviser.*

*Den tiltænkte undervisers fravær skal i definitionen forstås med udgangspunkt i den skemalagte undervisning. Den skemalagte undervisningen kan være planlagt ved skoleårets start, men kan også planlægges fra dag til dag. Hvis en dansklærer fx bytter time med matematiklæreren fra samme klasse for at dække dansklærerens potentielle fravær, vil skemaet for den pålæggende dag være ændret, og dansklæreren vil ikke længere være fraværende i forhold til den skemalagte undervisning. Denne undervisningssituation vil således ikke defineres som vikarundervisning under denne definition.

Denne definition tager ikke stilling til indholdet i vikarundervisningen, men vægter i stedet underviserens fravær og dermed årsagen til behovet for vikarundervisning. Hvis undervisningen en gang imellem varetages af en anden end den tiltænkte underviser (af pædagogiske og/eller faglige årsager), vil undervisningen (under denne definition) ikke forstås som vikardækket, da det ikke er underviserens fravær, som er årsagen til, at en anden end den tiltænkte underviser varetager undervisningen.

Definitionen er ét muligt bud på en fremadrettet definition, som kan danne grobund for en videre diskussion af fænomenet vikarundervisning. Som tidligere definitioner er den ikke fejlfri, og den kan ikke nødvendigvis tage højde for alle situationer på alle skoler. Den interne registreringspraksis på skole 1, 5 og 8 peger på, at såfremt definitionen fremadrettet skal danne udgangspunkt for skolernes registreringspraksis, er der behov for vejledning og oplysninger omkring valget af og indholdet i definitionen.

3 Registrering af undervisernes fravær og brugen af vikarer

I kapitel 2 redegjorde vi for, hvordan skolernes forståelse af vikarundervisning kan få konsekvenser for skolernes interne registrering af vikarundervisningen. I dette kapitel undersøges denne registreringspraksis nærmere.

I den første del af dette kapitel redegør vi for, i hvilket omfang skolerne registrerer fravær og brugen af vikarer. I den anden del af kapitlet undersøger vi skolernes oplevelse med den nuværende registrering, mens vi i kapitlets tredje del diskuterer – på baggrund af indsigter fra litteraturen om ledelsesinformation, hvorvidt registrering fremadrettet kan styrke skolernes arbejde med vikardækning.

Boks 3.1 Centrale fund

- Stort set alle skoler (98 %) registrerer vikardækning.
- Størstedelen af skolelederne (87 %) oplever, at den eksisterende registreringspraksis understøtter skolens arbejde med vikardækning samt giver nyttig information.
- Der er dog stor forskel på, hvad skolerne registrerer. For eksempel registrerer kun 18 % af skolerne vikarernes uddannelsesniveau.
- Forskellene i skolernes registreringspraksis gør det vanskeligt at følge op på skolernes vikardækning på kommunalt niveau samt begrænser skolernes muligheder for at sammenligne sig med hinanden.
- Et spørgeskemaeksperiment viser, at skoleledere i højere grad mener, at det er muligt og afgørende at nedbringe skolens andel af vikatimer, når de kan sammenligne deres eget niveau af vikatimer med gennemsnittet for alle skoler.
- I alt mener 85 % af skolerne, at det er afgørende at nedbringe skolens andel af vikatimer, mens knap 50 % mener, det er muligt at nedbringe skolens andel af vikatimer.

3.1 Skolerne har uens registreringspraksis

I interviewene giver skolelederne udtryk for forskellige registreringspraksisser. Nogle skole tilstræber at registrere og følge op på mange informationer. Det gælder fx på skole 9, hvor man registrerer årsager til fravær, uddannelsesniveau hos vikarerne, hvilke klasser, som modtager vikarundervisningen og i hvilke fag. På andre skoler er der andre praksisser. For eksempel på skole 2, 3 og 10, hvor skolen kun registrerer fravær på underviserniveau og ikke på klasseniveau.

Resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen viser samme tendens som det kvalitative. Næsten alle skoler (98 %) registrerer vikardækningen (jf. Tabel 3.1). Der er dog forskel på, hvad skolerne registrerer om vikardækningen. Langt størstedelen af skolerne registrerer undervisernes fraværsårsag (94 %) og hvilke(n) klasse(r), vikaren skal dække (82 %). Mange skoler (70-71 %) registrerer desuden, hvilke fag der skal vikardækkes og timer, der ikke gennemføres som planlagt. Knap halvdelen af skolerne registrerer vikartype, mens under en femtedel af skolerne registrerer vikarens uddannelsesniveau. De små skoler registrerer generelt mere end de store skoler. Der er signifikant flere små end store skoler, der registrerer fag, vikartype og vikarens uddannelsesniveau.

Ingen skoler registrerer alle seks forhold vedrørende vikardækningen (fraværsårsag, fag, vikartyper, vikarens uddannelsesniveau, klasser, som vikaren skal dække, og timer, der ikke gennemføres som planlagt). I gennemsnit registrerer skolerne tre ud af de seks forhold.

Tabel 3.1 Skolernes registrering af vikardækning

Andel skoler, som registrerer	Procent	Antal
Skolens vikardækning	98	239
Undervisernes fraværsårsag	94	239
Klasse(r), som vikaren skal dække	82	239
Timer, der ikke gennemføres som planlagt	71	239
Fag	70	239
Vikartype (egen underviser, tilkaldevikar etc.)	49	239
Vikarens uddannelsesniveau	18	239

Anm.: 4 skoleledere har svaret "ved ikke" og indgår ikke i tabellen.

Kilde: Spørgeskema til skoleledere (2019).

Også forvaltningscheferne oplever, at skolerne har en uens registreringspraksis. En af de interviewede forvaltningschefer forklarer, at det er vanskeligt at følge op på brugen af uuddannede vikarer:

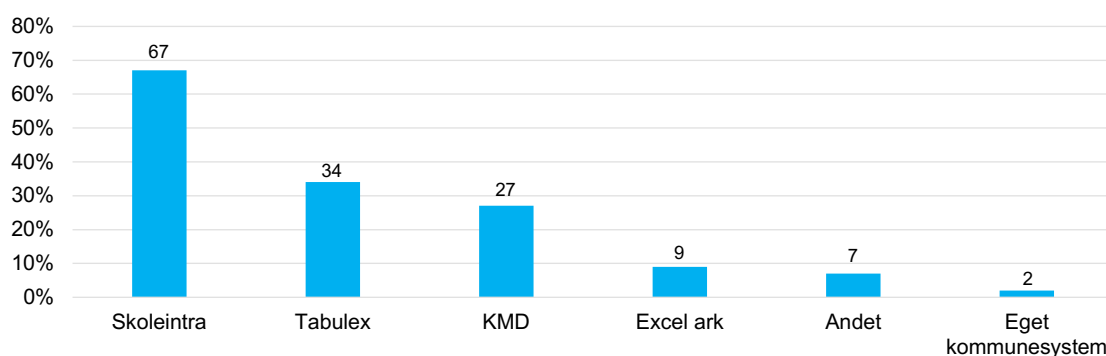
Det er fx besværligt at indsamle data om procentandelen af vikatimerne, der bliver læst af uuddannede. De data, vi får, er ikke rigtig pålidelige. Det gælder ikke mindst, fordi skolerne organiserer det meget forskelligt, og derfor kan vi ikke rigtig sammenligne de data, vi har.

Forvaltningschefen giver således udtryk for, at den uens registreringspraksis udfordrer forvaltningens muligheder for at sammenligne og følge op på skolernes brug af vikarer. I interviewene med KMD og IST giver systemleverandørerne udtryk for samme synspunkt. Begge systemleverandører forklarer, at skolerne på nuværende tidspunkt har en meget uens registreringspraksis, hvorfor kvaliteten af den data, som vil kunne udtrækkes på nationalt eller kommunalt niveau, ofte vil være af meget svingende kvalitet.

3.2 Hvor registrerer skolerne vikardækning?

Figur 3.1 viser, i hvilket system skolerne registrerer vikardækningen. Størstedelen af skolerne registrerer på Skoleintra (67 %). Flere skoler bruger også KMD (27 %) og/eller Tabulex (34 %). En mindre del af skolerne anvender egne excel-ark, mens meget få bruger eget kommunesystem til at registrere vikardækningen. 7 % anvender andre systemer.

Figur 3.1 Skolernes registrering af vikardækning. Procent

Anm.: Antal: 235. 4 skoleledere registrerer ikke fravær, mens andre 4 skoleledere ikke ved, om de registrerer vikardækning. Disse respondenter indgår ikke i figuren. Flere kryds har været muligt.

Kilde: Spørgeskema til skoleledere (2019).

Flere af skolerne anvender mere end et system – fx både Skoleintra og KMD eller Tabulex. Dette billede er genkendelig i det kvalitative materiale. Flere af de interviewede skoleledere fortæller også, at de anvender mere end ét registreringsystem, fx et ”internt overblik over vikardækning” ved siden af det officielle. På andre skoler, fx skole 8, anvender skolen både Skoleintra og et kommunalt ledelsesinformationssystem. Den interviewede skoleleder fremhæver her, hvordan flere registrerings-systemer kan komplimentere hinanden, da de kan anvendes til forskellige formål. På andre skoler opleves brugen af flere registrerings-systemer imidlertid som frustrerende. En skoleleder udtrykker, at systemerne ikke ”kommunikerer godt nok med hinanden”, mens en anden skoleleder vurderer, at flere systemer giver ”dobbeltarbejde”.

Boks 3.2 Indsigter fra interviewene med systemleverandørerne (Kombit, IST og KMD)

- Når Aula – skolernes nye kommunikationsforum – udrulles fra skoleåret 2019/20 som arvtager fra Skoleintra, vil de 67 % af skoler, som anvender Skoleintra i skoleåret 2018/19, skulle anvende et nyt system til registrering af fravær.
- Udrulningen af Aula betyder ifølge kontaktpersonen hos Kombit en klarere arbejdsdeling mellem systemleverandørerne, hvor Aula bliver kommunikationsplatformen mellem skolen, undervisere, forældre og elever, mens andre systemleverandører kan specialisere sig i systemer til skemaplanlægning og vikardækning.
- Kontaktpersonen hos IST og KMD nævner ligeledes, at der hos dem er kommet øget fokus på vigtigheden af, at it-systemerne understøtter vikardækningen, herunder at systemerne både skal kunne være behjælpelig i forhold til at styre vikarbudgettet samt sikre kvaliteten af vikarundervisningen (fx ved, at systemet lister vikarer efter kompetencer). Begge interviewede systemleverandører (samt andre) har udviklet specifikke vikarregistreringsmoduler.
- Systemleverandørerne forventer, at udrulning af Aula vil lede til en vis ensretning i skolernes registreringspraksis, da den klarere arbejdsdeling mellem systemer vil betyde, at skolerne i højere grad laver vikardækning direkte i skemamoduler og/eller vikardækningsmoduler.
- Ønsker skolerne en detaljeret registrering og opfølgning på vikarundervisningen, herunder muligheder for at følge fraværet, fraværsårsagerne, vikartimer på klasser og fag samt vikarernes uddannelsesniveau, er software-mulighederne til stede for dette allerede i dag ifølge systemleverandørerne.

45 % af skolerne påtænker at anskaffe og anvende et nyt vikarregistrerings-system fra næste skoleår. Der er en klar overvægt af skoler med et højt vikarniveau blandt de skoler, som angiver, at de har i sinde at anskaffe et nyt vikarregistreringsmodul. Kun 126 skoler har dog besvaret spørgsmålet angående vikarregistreringsmodulerne (44 skoler angiver, at de ikke kender til de nye vikarregistreringsmoduler, og 73 skoleledere ved ikke, om de vil anskaffe sig et nyt vikarregistreringsmodul).

Tablet 3.2 Andel, som påtænker at anskaffe et nyt vikarregistreringsmodul i næste skoleår

	Procent	N
Andel, som påtænker at anskaffe et nyt vikarregistreringsmodul	47	126

Anm.: 44 skoleledere svarer ”kender ikke til disse systemer”, og 73 skoleledere svarer ”ved ikke”. Disse respondenter indgår ikke i tabellen.

Kilde: Spørgeskema til skoleledere (2019).

3.3 Skolerne generelt tilfredse med registreringspraksis, dog savnes muligheder for opfølgning

Størstedelen af skolelederne (87 %) mener, at skolens nuværende registreringspraksis understøtter skolens arbejde med vikardækningen. En lige så stor andel mener, at deres registreringspraksis

giver givtig information (jf. Tabel 3.3). Disse positive vurderinger deles på tværs af små og store skoler samt skoler med højt og lavt niveau af fravær.

Tabel 3.3 Registrering af brugen af vikarer

Andel, som i nogen/høj eller meget høj grad mener, at ...	Procent	Antal
Skolens nuværende registreringspraksis understøtter skolens arbejde med vikardækning ¹ ?	87	226
Skolens registreringspraksis omkring vikardækning giver en givtig information for dig som skoleleder ² ?	87	232

Anm.: 1) 15 skoleledere har svaret "ved ikke" og indgår ikke i tabellen. 2) 9 skoleledere har svaret "ved ikke" og indgår ikke i tabellen.

Kilde: Spørgeskema til skoleledere (2019).

Selvom skolelederne overordnet set er positive i forhold til den eksisterende registreringspraksis, savner flere skoler dog muligheder i forhold til registreringen af vikardækningen (se Tabel 3.4). Over halvdelen af skolelederne angiver, at de i nogen grad, høj grad eller meget høj grad savner mulighed for at følge op på den undervisning, der foregår i vikartimen. Næsten halvdelen af skolelederne savner muligheder for at sammenkøre information fra de forskellige systemer, jf. forrige afsnit. Hver femte savner også muligheder for at følge op på årsagerne til fravær, og hvilke typer af vikarer der anvendes.

Tabel 3.4 Registrering af brugen af vikarer

Andel, som i nogen/høj eller meget høj grad savner følgende muligheder ...	Procent	Antal
Bedre mulighed for at kunne følge op på årsagerne til fravær ¹ ?	18	235
Bedre mulighed for at følge op på, hvilke typer af vikarer, som anvendes ² ?	21	234
Bedre mulighed for at følge op på den undervisning, der foregår i vikartimen ³ ?	58	238
Bedre muligheder for at sammenkøre information fra forskellige systemer ⁴ ?	42	208

Anm.: 1) 8 skoleledere har svaret "ved ikke" og indgår ikke i tabellen. 2) 9 skoleledere har svaret "ved ikke" og indgår ikke i tabellen. 3) 5 skoleledere har svaret "ved ikke" og indgår ikke i tabellen. 4) 35 skoleledere har svaret "ved ikke" og indgår ikke i tabellen.

Kilde: Spørgeskema til skoleledere (2019).

Denne kvantitative analyse synes at indikere, at nogle skoler står med udfordringer i forhold til at sammenkøre datakilder og informationer. Det kvalitative data giver en indsigt i *nogle* af de udfordringer, som skolerne står med, når det gælder registrering:

Skolelederen på skole 9 giver udtryk for, at vedkommende godt kunne tænke sig en mere detaljeret registrering, fx at fravær opgøres som timer, ikke som en hel dag. På skole 7 er det i særlig grad vikarens kompetence og erfaring, som skolelederne gerne vil kunne registrere, "så systemet selv kunne allokere vikarkræfterne hensigtsmæssigt". Andre skoleleder nævner, hvad systemet ikke behøver at kunne (adskille): For eksempel nævner en skoleleder, at vedkommende ikke har et behov for at kende fraværet på klasseniveau, da skolen ikke er så stor. Andre mener, at denne type af information "ikke ville gøre den store forskel" for fraværshåndteringen, fordi det først og fremmest er "en medarbejdersag". I en lidt anden boldgade registrerer skole 2 ifølge skolelederen ikke fravær på klasseniveau, fordi "vi ikke har redskaber til at gøre så meget ved det, så det ville måske bare frustrere os mere".

De interviewede på skole 2 og 3 nævner begge, at de har de data til rådighed, de har brug for – men også, at det ikke er der, skoen trykker; i stedet efterspørges der "flere ressourcer og mere fleksible rammer omkring arbejdstid" (skole 2); og "flere penge og mindre direktiv styring oppefra" (skole 3). Den interviewede på skole 2 uddyber yderligere: "Det er altid meningsfuldt at få data – men hvis det er en måling af vores kvalitet, uden at der kigges på årsager og forståelse, så er det ubrugeligt".

3.4 Hvad kan information om fravær og vikardækning bruges til?

Det foregående afsnit illustrerer, at nogle af skolelederne ønsker sig bedre muligheder for at registrere og følge op på vikarundervisningen. Andre skoler er tvivlsomme over for nytten af en sådan information, mens andre igen udtrykker bekymring for, at øget registrering alene vil blive brugt til at "måle skolerne på" uden hensyntagen til skolernes forskellige kontekster, herunder fx forskelle i økonomi og mulighed for at rekruttere vikarer.

Boks 3.4 Teoretiske og empiriske indsigter fra den eksisterende litteratur om ledelsesinformation

- Studier har vist, at ledelsesinformation (herunder fx registreringen om underviserfravær og brugen af vikarer) kan influere på lederes opmærksomhed og prioritering af et område og potentielt på organisationers resultater (se fx Meier, Favero & Zhu, 2015; Nielsen, 2013, 2014; Van Doren & Van de Walle, 2011).
- Ledelsesinformation er ikke selvfortolkende. For at ledere skal kunne anvende ledelsesinformation strategisk, er der behov for et sammenligningsgrundlag (se fx Meier, Favero & Zhu, 2015; Nielsen, 2014).
- Ledelsesinformationen bør rette fokus på de faktorer, som har størst betydning for organisationens overordnede formål. Når fokus flyttes til et område (fx brugen af vikarer), risikerer andre (også potentielt vigtige) områder at få mindre opmærksomhed (Perrin, 1998).
- Såfremt ledere ikke har autonomi til at bruge ledelsesinformationen aktivt, vil øget information ikke kunne give anledning til forbedringer af organisationers resultater (Nielsen, 2013). Det er således nødvendigt, at organisationer rent faktisk har muligheden for at træffe nye valg på baggrund af ledelsesinformationen.

Der findes en voksende litteratur omkring, hvordan ledelsesinformation (fx information omkring underviserfravær og brugen af vikarer) kan influere på lederes opmærksomhed på og prioritering af et emne (se boks 3.4). Et helt centralt udgangspunkt for denne litteratur er, at information ikke er selvfortolkende. For at ledere skal kunne anvende ledelsesinformation strategisk, er der behov for et sammenligningspunkt.

3.4.1 Sammenligningsmuligheder

Skolerne og kommunerne, som vi besøgte, har dog yderst begrænsede muligheder for at sammenligne deres niveau af vikardækning med andre skolers og blive inspireret af skoler med et lavt niveau og/eller høj kvalitet af vikarundervisning. Som tidligere nævnt er skolernes registreringspraksis forskellig, hvorfor selv hvis skolerne havde adgang til oplysninger om andre skolers brug af vikarer, ville denne type af data ikke nødvendigvis kunne anvendes som sammenligningsgrundlag. Mens mulighederne for at sammenligne vikardækning over tid internt på skolen for mange skoler er muligt, fik vi ikke indtrykket i interviewene af, at skolerne gjorde dette systematisk.

Grundet indsigterne fra de kvalitative interview valgte vi i spørgeskemaundersøgelsen at teste via et spørgeskemaeksperiment, om muligheden for at sammenligne skolens eget niveau af vikartimer med det gennemsnitlige niveau af vikartimer har betydning for skoleledernes holdning til og prioritering af vikardækning (se boks 3.5 for information om spørgeskemaeksperimentet).

Boks 3.5 Spørgeskemaeksperimentet

Skolerne blev i spørgeskemaet tilfældigt fordelt i to grupper:

1. Kontrolgruppen: Fik oplyst egen andel af vikartimer fra undersøgelsen i 2018
2. Indsatsgruppen: Fik oplyst egen andel af vikartimer samt den gennemsnitlige andel af vikartimer for alle skolerne fra undersøgelsen i 2018.

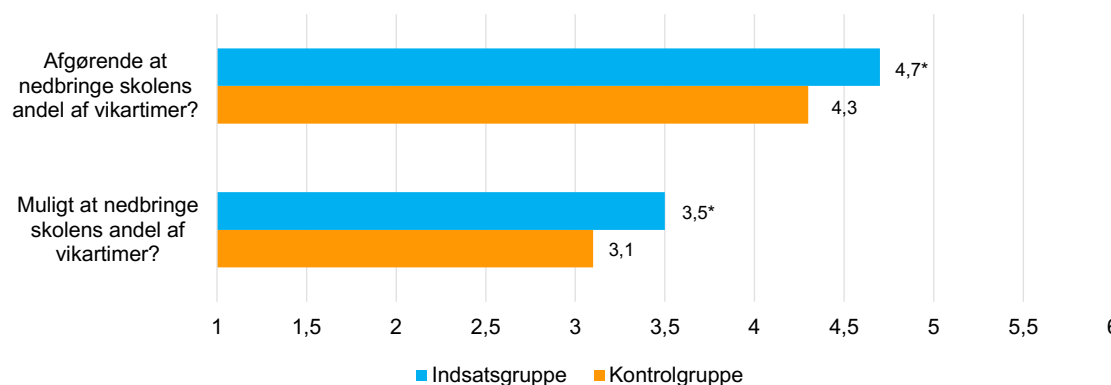
Efter disse oplysninger blev de to grupper bedt om at svare på følgende to spørgsmål:

- I hvilken grad mener du, det er muligt at nedbringe skolens andel af vikartimer?
- I hvilken grad mener du, at det er afgørende for elevernes læring og trivsel at nedbringe skolens andel af vikartimer?

Figur 3.2 viser resultaterne fra spørgeskemaeksperimentet. Figuren viser, at indsatsgruppen i signifikant højere grad mener, at det er muligt at nedbringe skolens andel af vikartimer. Ligeledes mener indsatsgruppen i signifikant højere grad, at det er afgørende for elevernes læring og trivsel at nedbringe skolens andel af vikartimer. Når skolerne kan sammenligne deres eget niveau af vikartimer med det gennemsnitlige antal vikartimer, har det således en effekt på lederens holdning til og prioritering af emnet målt ved spørgemålene i spørgeskemaet.

Spørgeskemaeksperimentet synes at have en effekt på både skoler med lavt og højt vikarniveau. Effekten er dog mindre og kun signifikant på et 10-procents-niveau for skoler, som ligger under det gennemsnitlige vikarniveau. Der er ingen forskel i effekten af spørgeskemaeksperimentet mellem store og små skoler.

Figur 3.2 Spørgeskemaeksperiment: Hvilken betydning har informationen om det gennemsnitligt vikarniveau for holdninger til vikardækning?

Anm.: * $P < 0,05$. P-værdi fra t-test af forskellen mellem indsats og kontrolgruppe. Gennemsnit på skala fra 1 (slet ikke) til 6 (i meget høj grad). Spørgsmålsformulering på de to spørgsmål lyder: 1) I hvilken grad mener du, at det er afgørende for elevernes læring og trivsel at nedbringe skolens andel af vikartimer? 2) I hvilken grad mener du, det er muligt at nedbringe skolens andel af vikartimer?

Kilde: Spørgeskema til skoleledere (2019).

3.4.2 Effektiv og meningsfyldt ledelsesinformation

En effekt i et spørgeskemaeksperiment kan ikke sidestilles med en effekt i praksis. At skolelederne i et spørgeskema angiver, at de i højere grad mener, det er muligt og afgørende at nedbringe skolens andel af vikartimer (når de præsenteres for et sammenligningspunkt), er ikke det samme, som at de i praksis vil (og kan) gøre dette.

Andre studier peger dog på, at sammenligningspunkter kan påvirke skolers faktiske prioriteringer (Meier, Favero & Zhu, 2015) også i en dansk kontekst (Nielsen, 2014). Sammenligningspunkter skal dog være relevante, så de ikke virker demotiverende og uretfærdige. Optimalt anvendes organisationer med lignende kontekster som sammenligningspunkt, og/eller organisationen sammenlignes med sig selv over tid (Meier, Favero & Zhu, 2015; Nielsen, 2014).

For at ledelsesinformation kan forventes at være effektiv og opleves som meningsfyldt, peger litteraturen dog også på (jf. boks 3.4), at fokus holdes på information angående de faktorer, som har størst betydning for organisationens overordnede formål. Når fokus flyttes til et område (fx brugen af vikarer), risikerer andre (også potentielt vigtige) områder at få mindre opmærksomhed. Skolelederne skal også have mulighed for rent faktisk at kunne forbedre omfanget af og/eller kvaliteten af vikarundervisningen, for at ledelsesinformation kan forventes at være effektiv og opleves som meningsfyldt. Alternativt risikerer man, at informationen "bare frustrerer", som skoleleder 2 giver udtryk for i afsnit 3.3.

På tværs af indsats- og kontrolgruppen angiver 85 % af skolerne i nogen, høj eller meget høj grad, at det er afgørende for elevernes læring og trivsel, at skolens andel af vikartimer nedbringes.³ Skolelederne giver således selv udtryk for (på tværs af indsats- og kontrolgruppen), at vikarundervisningen spiller en vigtig rolle for elevernes lærings og trivsel. I kapitel 8 gennemgår vi den eksisterende litteratur om effekten af underviserfravær. Dette kapitel viser, at der er en signifikant negativ effekt af underviserfravær på elevernes faglige præstationer. Der er dog uenighed om størrelsen på denne effekt.

Knap 50 % af skolelederne angiver i nogen, høj eller meget høj grad, at det er muligt at nedbringe skolens andel af vikartimer på tværs af kontrol- og indsatsgruppen.⁴ Cirka halvdelen af skolerne giver således udtryk for, at det er muligt at nedbringe skolens andel af vikartimer. I kapitel 5 undersøger vi skolernes generelle forudsætninger for vikardækning. Dette kapitel viser, at skolelederne ifølge eget udsagn generelt oplever visse begrænsninger på deres muligheder for at sikre en kvalificeret vikardækning. I kapitel 6 undersøger vi skolernes forskellige organisering af vikardækningsopgaven. Dette kapitel viser, at nogle skoleledere har haft mulighed for at influere aktivt på vikardækningen på deres skoler.

³ Se Bilagstabel 1.1.

⁴ Se Bilagstabel 1.1.

4 Undervisernes fravær og årsagerne hertil

Da behovet for vikarundervisning opstår på grund af undervisernes fravær, er det relevant at kende årsagerne til undervisernes fravær. Tidligere undersøgelser peger på en række forskelligartede årsager til undervisernes fravær (se fx UNI-C, 2011, 2012). Med henblik på at systematisere disse årsager til fravær samt give mulighed for at undersøge forskelle i vikardækning mellem forskellige typer af fravær har vi til denne rapport udarbejdet en *fraværstypologi* (se Tabel 4.1). Kapitlets første del præsenterer typologien. Kapitlets anden del har fokus på, hvilke årsager til fravær skolerne oplever, samt hvordan disse årsager relaterer sig til fraværstypologien.

Boks 4.1 Centrale fund

- For at systematisere de mange forskellige årsager til fravær skelner vi i undersøgelsen mellem planlagt og uplanlagt fravær samt mellem kort- og langtidssfravær. Disse to skel giver fire typer af fravær:
 - planlagt korttidsfravær (fx 6. ferieuge)
 - uplanlagt korttidsfravær (fx kortvarig sygdom)
 - planlagt langtidssfravær (fx langvarig opkvalificering)
 - uplanlagt langtidssfravær (fx langvarig sygdom).
- Sygdom er den hyppigste årsag til undervisernes fravær. På 99 % af skolerne er korttidssygdom blandt de fem hyppigste årsager til fravær. På 88 % af skolerne er barnets første og anden sygedag blandt de fem hyppigste årsager til fravær. Nogle skoleledere betragter disse typer af fravær som "uundgåelige". Andre skoleledere giver udtryk for, at niveauet af sygefravær kan påvirkes, fx hvis underviserne selv skal dække hinandens fravær.
- På 81 % af skolerne er 6. ferieuge og omsorgsdage blandt de fem hyppigste årsager til fravær. På 64 % af skolerne er kursusdage blandt de fem hyppigste årsager til fravær, mens møder er blandt de fem vigtigste årsager til fravær på 42 % af skolerne. I interviewene giver nogle af skolelederne udtryk for, at møder altid lægges uden for undervisningstiden. Andre skoleledere nævner, at lærernes mange undervisningstimer kan gøre det vanskeligt at lægge møderne uden for undervisningstiden.
- På knap 60 % af skolerne er langtidssygemelding blandt de fem hyppigste årsager til fravær. I interviewene giver skolelederne udtryk for, at langtidssygemeldinger i deres optik ofte skyldes et presset arbejdsmiljø.
- To tredjedele af skolerne oplever, at det uplanlagte fravær (hvilket dækker kort- og langtidssygdom) hindrer skolens mulighed for at levere en god undervisning. De tilsvarende tal for det planlagte fravær er 43 % (korttidsfravær) og 28 % (langtidssfravær).

4.1 Fraværstypologi

Fraværstypologien udviklet til denne rapport skelner for det første mellem *korttids-* og *langtidssfravær*. Der er givet stor forskel på, hvilke muligheder skolens ledelse og administration har i forhold til at dække kort- og langtidssfravær. I tilfælde med langtidssfravær vil det potentielt være muligt at ansætte en fast vikar med de rette fagkompetencer, mens dette ikke altid vil være muligt i forbindelse med korttidsfravær.

Det er også relevant at skelne mellem *planlagt* og *ikke-planlagt fravær*. Når fraværet er uplanlagt, vil det givet være sværere for skolens ledelse og administration at finde en vikar med relevante linjefagskompetencer og/eller kendskab til klassen, mens mulighederne for at finde en sådan vikar vil være bedre, når fraværet er planlagt på forhånd.

Til sammen giver disse to skel fire typer af fravær: planlagt korttidsfravær, uplanlagt korttidsfravær, planlagt langtidsfravær og uplanlagt langtidsfravær.

For at validere og kvalitetssikre typologien bad vi i interviewene skolelederne om at beskrive forskellige årsager til vikardækning samt forholde disse til typologien. De interviewede skoleledere gav alle udtryk for, at typologien gav mening i forhold til deres erfaring og praksis. Typologien er derfor anvendt både i interviewene og i spørgeskemaet til at afdække årsagerne til undervisernes fravær samt i forhold til at sammenholde fraværet med skolernes brug af vikarer.

4.2 Interview med skoleledere

I Tabel 4.1 viser typologien med en række eksempler på årsager, som blev nævnt under interviewene med skolelederne. I det nedenstående diskuteres de forskellige typer af fraværsårsagers relation til typologien med udgangspunkt i interviewene.

Tabel 4.1 Årsager til fravær fordelt på fraværstypologien

	Planlagt	Ikke-planlagt
Kortsigtet	6. ferieuge Kursusdage Møder Omsorgsdage Ekskursioner Tjenestefri Afspadsring	Sygefravær (korttid) Barnets første sygedag Akutte pædagogiske opgaver
Langsigtet	Kompetenceudvikling (længerevarende forløb) Barsel Anden orlov	Sygefravær (længerevarende) Afskedigelser/opsigelser

Kilde: 10 interview med skoleledere.

4.2.1 Planlagt korttidsfravær

Skolelederne nævner en række årsager, som de henfører til kategorien planlagt korttidsfravær. Her fremhæver mange af skolelederne (skole 2, 5, 6, 7, 9 og 10), at afholdelsen af 6. ferieuge er en tungtvejende årsag til planlagt korttidsfravær. På to af skolerne (skole 6 og 10) nævnes det specifikt, at afholdelsen af 6. ferieuge gennemsnitlig betyder, at en fuldtidsmedarbejder er væk om ugen. Skolelederne problematiserer ikke, at 6. ferieuge afholdes, men pointerer derimod, at det skaber udfordringer, når ferien afholdes i perioder med undervisning. Som en af skolelederne (skole 5) fortæller, er ”medarbejderne blevet normaliseret – hvilket er fedt for dem og lort for os”.

Der er også andre former for planlagt fravær, som ifølge de interviewede skoleledere forekommer ofte. Det gælder kurser, udflugter og tjenestefri. Som en af skolelederne (skole 7) beskriver, da der spørges ind til den hyppigste fraværsårsag på skolen, kan man ”godt have dage, hvor der er planlagt fravær hele dagen”. Den nationale målsætning om kompetencedækket undervisning betyder fx, at nogle lærere har behov for efteruddannelse og opkvalificering, hvilket ofte kræver vikarer.

Derudover nævnes også fravær som følge af møder. Dette kan både være interne møder, eksterne møder og møder i forbindelse med deltagelse i forskellige projekter. På flere af skolerne forsøger ledelse og medarbejdere altid at placere møderne uden for undervisningstiden – det gælder både eksterne møder (fx tværfaglige møder i kommunen med en psykolog) og interne lærermøder. På andre skoler er det oplevelsen, at det ikke altid er muligt at placere møderne uden for undervisningstiden.

For eksempel fortæller en af skolelederne, at det forhold, at lærerne underviser meget, gør, at ledelsen til tider må placere interne møder i undervisningstiden. Dermed øges behovet for vikardækning.

En anden skoleleder fortæller, at han havde en oplevelse af, at fravær i forbindelse med møder "fyldte meget". Da skolelederen som forberedelse til interviewet tjekkede op på, hvor meget fravær der egentlig skyldtes møder, viste det sig dog at udgøre en lille del af det samlede fravær. Fravær, som det potentielt er muligt at undgå, såsom fx møder, kan således komme til at fylde meget i forståelse hos skolernes ledelse, selvom fraværet er af et mindre omfang.

For nogle af de interviewede skoleledere er tjenestefrihed også en nævneværdig årsag til planlagt korttidsfravær. Tjenestefri kan fx gælde begravelser, ikke akut læge og familiefødselsdage. For to af skolelederne er holdningen, at lærerne ikke har krav på tjenestefri, og de ser helst, at lærerne bliver bedre til at lægge aktiviteter relateret til tjenestefri uden for undervisningstiden. De to skoleledere håndterer dog anmodninger om tjenestefri på forskellige måder. Mens den ene skoleleder aktivt opfordrer sine ansatte til at holde tjenestefri uden for undervisningstiden, ser den anden skoleleder tjenestefri som noget, "man altid kommer op og battle med Lærereforeningen om". Her kan ledelsen i bund og grund sige nej til fraværet, men da man i en periode forsøgte sig med dette, "gav det så meget badwill, at vurderingen var, at det var en dårlig investering i forhold til, hvor lidt [fravær] det drejede sig om". Derfor valgte skolen "den pragmatiske løsning" – dvs. som regel at give lærerne tjenestefri, når de beder om det. For en tredje af skolelederne er spørgsmålet om tjenestefri ikke et spørgsmål om at få fri eller ej, men om læreren skal have løn for tjenestefriheden. Dette vurderer skolelederen med afsæt i kommunens retningslinjer, men det er samtidig også et skøn, lederen må foretage, fordi det kan være svært at afgøre, hvornår man fx er nærmeste pårørende.

Endelig kan udflugter og ekskursioner også give anledning til en del planlagt fravær. På en af skolerne (skole 8) er planlagte udflugter faktisk "den altoverskyggende årsag" til vikarbehovet. Skolelederen nævner, at en række af disse udflugter er kommunalt initieret, mens andre udflugter skyldes samarbejde med forældregruppen. Udflugter kan gives anledning til dobbelt vikardækning, da der skal vikardækkes for de timer, hvor underviseren er på tur – men potentielt også de timer, der efterfølgende skal afspadsres.

4.2.2 Uplanlagt korttidsfravær

I kategorien uplanlagt korttidsfravær nævner skolelederne både korttidssygdom, barnets første sygedag samt "akutte pædagogiske opgaver". Akutte pædagogiske opgaver omhandler situationer, hvor en lærer fx skal tage hånd om en akut opstået situation – fx børn, der er kommet til skade eller slås. Mens akutte pædagogiske opgaver kan skabe udfordringer på nogle skoler, håndterer en af skolerne altid sådanne udfordringer via deres inklusionspædagoger. På denne skole giver akutte pædagogiske opgaver altså ikke anledning til underviserfravær.

Det kortvarige sygefravær blandt underviserne nævnes på alle skolerne som en af de primære årsager til fravær. Mens nogle skoleledere ser sygdom som "uundgåeligt fravær", ("undervisere bliver som alle andre mennesker syge engang imellem"), bemærker andre, at man som leder har mulighed for at influere på sygefraværet. En af skolelederne fortæller fx, hvordan skolens beslutning om at skifte fra eksterne til interne vikarer har betydet, at det nu er tydeligt (for lærerne), hvad det koster at være fraværende (da de øvrige lærere skal dække vikartimerne). Dette har ifølge lederens udsagn betydet, at fraværet er faldet på skolen.

4.2.3 Langtidsfravær

Langtidsfravær kan også opdeles i henholdsvis planlagt fravær og uplanlagt langtidsfravær. Årsagerne til planlagt langtidsfravær (barsel, langvarig kompetenceudvikling og anden orlov) bliver dog generelt ikke nævnt som hyppige årsager til fravær. Dette kan skyldes, at skolerne har mulighed for at ansætte fx en barselsvikar, hvorfor undervisernes fravær ikke længere giver anledning til et behov for vikarundervisning (jf. definition af vikarundervisning i kapitel 2).

Imidlertid peger flere af de interviewede skoleledere på, at grænsen mellem planlagt langtidsfravær og uplanlagt langtidsfravær kan være vanskelig. Uplanlagt langtidsfravær håndteres oftest først som uplanlagt fravær og senere som planlagt langtidsfravær. Denne uklare overgang mellem et kortere uplanlagt fravær og en mulig langtidssygemelding giver ofte anledning til udfordringer i forhold til vikardækningen. Fraværet håndteres typisk som uplanlagt fravær, inden ledelsen kan arbejde på en mere stabil og holdbar løsning (fx ansættelse af en vikar). Netop langtidssygemelding nævnes af flere af lederne som en hyppig årsag til fravær typisk forårsaget af stress. En skoleleder fortæller:

Jeg tænker jo, at der er pres på opgaven. Der er tryk på. Og det betyder jo, at der er rigtig mange, som netop bliver presset så langt ud, at de får svært ved at møde på arbejde. Og så har de lige en periode, hvor de mister muligheden for at gøre det, fordi de bliver stressramte og sådan noget. Det har vi mere af, end jeg tænker, man har set før.

Det er skolelederens opfattelse, at niveauet af pressede og stressramte lærere er blevet højere. På en af de øvrige skoler fortæller skolelederen, hvordan ændringer i fag- og teamstrukturen og omstruktureringer ifølge hendes opfattelse også har medført flere langtidssygemeldinger i skolens lærergruppe. Endelig fortæller en tredje skoleleder, at især inklusionsdagsordenen i skolelederens optik giver anledninger til langtidssygemeldinger:

Der er tit sammenhæng mellem langtidssygdom og inklusion. Der er nogen for hvem, det simpelthen er så svært at håndtere – og ofte med god grund. Det skal ikke lyde som om, at jeg sidder og dissler lærerne, fordi det er fandeme grove løjer, de nogle gange skal stille op til i klasserne.

Ifølge skolelederen lægger kravet om øget inklusion et pres på lærerne, der i nogle tilfælde opleves så hårdt, at det resulterer i en langtidssygemelding. Samme skoleleder oplever yderligere, at man kan "mærke reminiscenserne af lov 409", fordi nogle lærere føler sig pressede af, at ledelsen holder opsyn med deres arbejdstid. "Men", siger skolelederen, "det er ikke det, der får lærerne til at smide sig på gulvet; det er inklusionen".

En fjerde skoleleder peger på forskelle i lærernes "tærskel" i forhold til stress, hvorfor det kan være nødvendigt at tage højde for dette ved timefordelingen. Skolelederen peger endvidere på, at det kan øge arbejdspresset for de andre undervisere, når en underviser "går ned med stress".

Lederne peger dermed på mange af de samme årsager til sygefravær, som blev nævnt i litteraturen gennemgået i kapitel 8. Der kan være en række generelle årsager til stress blandt undviserne grundet et særlig stressende arbejdsmiljø (fx inklusionen). Der kan dog også være organisatoriske/arbejdsmiljømæssige årsager (som fx organisationsændringer og andre undviseres fravær). Endelig kan ledelse også spille en rolle for undvisernes stress og arbejdspress (fx ved at nedsætte arbejdsbyrden i en periode for udsatte medarbejdere).

4.3 Kvantitative resultater

I spørgeskemaundersøgelsen har vi spurgt ind til årsagerne til fravær (nævnt i interviewene) for at undersøge hyppigheden af årsagerne på den bredere gruppe af skoler.

Tabel 4.2 viser andelen af skoler, som angiver den pågældende fraværsårsag som en af de fem hyppigste årsager til underviserfravær på skolen. Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelse viser, at det især er de årsager, som leder til uplanlagt korttidsfravær, som bliver nævnt af skolerne. Stort set alle skoler har nævnt kortvarig sygdom som en af de fem hyppigste årsager til underviserfravær. Hele 71 % af skolerne har kortvarig sygdom som den mest hyppige årsag til underviserfravær.

Også barnets sygedage giver ifølge skolelederne i høj grad anledning til fravær. 88 % af skolerne angiver denne årsag blandt de fem hyppigste årsager til fravær. Også årsagerne til det planlagte korttidsfravær nævnes af mange skoler. 81 % af skolerne angiver 6. ferieuge som en af de fem hyppigste årsager til fravær, mens 64 % angiver kursusdage, og 42 % angiver møder.

Det langsigtede uplanlagte fravær giver også ofte anledning til fravær. 59 % af skolerne angiver denne årsag som en af de fem hyppigste årsager til fravær på deres skole. Det planlagte langtidsfravær nævnes (som i interviewene) kun i mindre grad. Ekskursioner, tjenestefri, afspadsring og langvarig kompetenceudvikling synes også at spille en mindre rolle i forhold til undervisernes fravær.

Tabel 4.2 Andelen, som angiver årsag blandt de fem hyppigste årsager til underviserfravær

	Procent
<i>Uplanlagt korttidsfravær</i>	
Sygefravær (korttidsfravær)	99
Barnets første og anden sygedag	88
<i>Planlagt korttidsfravær</i>	
6. ferieuge og omsorgsdage	81
Kursusdage (1-5 dage)	64
Møder	42
Tjenestefri	14
Ekskursioner	10
Afspadsring	6
Andet	12
<i>Uplanlagt langtidsfravær</i>	
Sygefravær (langtidsfravær)	59
<i>Planlagt langtidsfravær</i>	
Kompetenceudvikling (længerevarende forløb)	22
Barsel	13
Anden orlov	0
Antal	243

Anm.: Procentandelene angiver, hvor mange procent af skolerne, som lister den pågældende fraværsårsag som en af de fem hyppigste årsager til underviserfravær.

Kilde: Spørgeskema til skoleledere (2019).

Dataene fra spørgeskemaundersøgelsen bekræfter således generelt resultaterne fra de kvalitative interview. Især årsagerne til korttidsfravær (både planlagt og uplanlagt) er hyppigt årsagen til undervisernes fravær. Længerevarende sygefravær, som giver anledning til uplanlagt langtidsfravær, nævnes dog også ofte.

Tabel 4.3 viser, at skolelederne især oplever det uplanlagte fravær som problematisk i forhold til undervisningens kvalitet. To tredjedele af skolelederne giver udtryk for, at det uplanlagte fravær (uanset om det er langsigtet eller kortsigtet) hindrer skolens muligheder for at levere en god undervisning. Til sammenligning mener 43 % af skolelederne, at det planlagte korttidsfravær hindrer skolens muligheder for at levere en god undervisning, mens andelen er 28 % for det planlagte langtidsfravær. At særligt det uplanlagte fravær opleves som problematisk, hænger formentligt sammen med, at skolerne oftere må dække det uplanlagte fravær med tilkaldevikarer. Sammenhængen mellem typen af fravær og typen af vikar gennemgås i kapitel 5.

Tabel 4.3 Andel, som i nogen, høj eller meget høj grad oplever, at underviserfravær hindrer skolens muligheder for at levere en god undervisning?

	Procent
Planlagt korttidsfravær	43
Uplanlagt korttidsfravær	67
Planlagt langtidsfravær	28
Uplanlagt langtidsfravær	67
Antal	242

Anm.: 1 skoleleder har svaret "ved ikke" og indgår ikke i tabellen.

Kilde: Spørgeskema til skoleledere (2019).

5 Sammenhæng mellem typen af fravær og brugen af vikarer

I dette kapitel undersøger vi, hvordan skolerne konkret dækker de fire typer af underviserfravær præsenteret i kapitel 4.

I den første del af kapitlet præsenterer vi resultaterne af sammenhængen mellem typen af fravær og valget af vikar. I den anden del af kapitlet undersøger vi skolernes oplevede forudsætninger for vikardækning og diskuterer skolernes vikardækning i lyset heraf. I kapitlets tredje del belyses forskelle i brugen af vikarer i de tre afdelinger: indskolingen, mellemtrinnet og udskolingen. I kapitlets fjerde og sidste afsnit undersøger vi, om der er forskel på den type af instruktion, vikarerne får afhængigt af fraværstypen.

Boks 5.1 Centrale fund

- Korttidsfravær dækkes oftest af en tilkaldevikar (32-52 %), mens langtidsfravær oftest dækkes af en anden fastansat underviser (37-48 %) på skolen.
- Planlagt fravær dækkes oftere af en kendt underviser med fagkompetence end uplanlagt fravær. 25 % af det planlagte korttidsfravær og 22 % af det planlagte langtidsfravær dækkes på skolerne af en kendt underviser med fagkompetence. Til sammenligning dækkes 14-15 % af det uplanlagte fravær (kort- og langtidsfravær) af en kendt underviser med fagkompetence.
- En stor del af timerne dækkes dog af tilkaldevikarer, også selvom fraværet er planlagt. Knap 32 % af det planlagte korttidsfravær dækkes af tilkaldevikarer (eller lignende).
- Vikarundervisningen i indskolingen varetages oftere af en kendt underviser (22 %) i forhold til mellemtrinnet (10 %) og udskolingen (10 %), mens undervisere med fagkompetence oftere varetager undervisning i udskolingen.
- Tilkaldevikarerne er ofte studenter (43 %), mens kun en lille del er læreruddannet (15 %) og lærerstuderende (16 %).
- Skolelederne peger selv på de økonomiske ressourcer og rekrutteringsvanskeligheder som begrænsninger i forhold til at dække fraværet med undervisere med fagkompetence og/eller kendskab til klassen. Skolelederne vurderer, at det især er vanskeligt at finde vikarer til at dække det uplanlagte langtidsfravær.
- Vikarerne har oftere modtaget instruktion til vikartimen, når der er tale om planlagt fravær. Instruktionen har også en mere omfattende karakter, når der er tale om planlagt fravær.

5.1 Hvordan dækker skolerne underviserfravær?

Som berørt i kapitel 4 er udgangspunktet for fraværstypologien, at der er forskel på skoleledelsens muligheder for at håndtere fraværet alt afhængigt af, hvilken type af fravær der er tale om. Når fraværet er planlagt, forventes mulighederne for at finde en kompetent vikar at være langt bedre, end når fraværet er uplanlagt. Ligeledes forventes vikardækning at være forskellig for kortvarigt og langvarigt fravær.

På baggrund af fraværstypologien vil det således være forventeligt, at kvaliteten af vikarundervisningen er højere for planlagt fravær og langtidsfravær i forhold til uplanlagt fravær og korttidsfravær. Skolelederne giver i interviewene i høj grad udtryk for samme forventning, især i forhold til skellet mellem planlagt og uplanlagt fravær. Som den interviewede på skole 5 fortæller om planlagt fravær:

På alle måder kan du bedre forberede dig på den situation, og så er undervisningen også bedre. Og det skal den også være – ellers har vi et problem.

5.1.1 Kvantitative resultater

Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen understøtter forventningerne om, at der er forskel på vikardækningen afhængigt af, om der er tale om planlagt/uplanlagt fravær eller kort-/langtidsfravær. I spørgeskemaet er skolelederne blevet spurgt om, hvordan skolens underviserfravær dækkes med fem vikartyper (se boks 5.2).

Boks 5.2 Vikartyper anvendt i spørgeskemaet

Effekten af forskellige typer af vikarer for vikarundervisningens kvalitet er underbelyst i den eksisterende litteratur (jf. kapitel 8). Den teoretiske litteratur peger imidlertid på følgende to typer af kompetencer hos vikaren som potentielt vigtige for vikarundervisningens kvalitet⁵:

- Om vikaren er kendt (vikaren har kendskab til klassen og/eller skolen)
- Om vikaren har fagkompetence.

Vi har omsat kombinationerne af disse to kompetencer til følgende fem typer af vikarer, som vi har anvendt i spørgeskemaet:

1. En kendt lærer (fx fra årgangstemaet) med fagkompetence
2. En kendt underviser (pædagog eller lærer) (fx fra klassesetteamet)
3. En lærer med fagkompetence (fx fra årgangstemaet)
4. En anden fastansat underviser (lærer, pædagog eller fastansat vikar) på skolen
5. En tilkaldevikar (eller anden type af vikar).

Figur 5.1 viser, at korttidsfraværet (uanset om fraværet er planlagt eller uplanlagt) oftest dækkes af en tilkaldevikar. Over 50 % af det uplanlagte korttidsfravær dækkes i gennemsnit af tilkaldevikarer. 32 % af det planlagte korttidsfravær varetages af tilkaldevikarer. I modsætning hertil er det kun 11 % af vikarundervisningen, der dækkes af tilkaldevikarer og lignende, når fraværet er planlagt langtidsfravær.⁶

Det langvarige fravær dækkes oftest af en anden fastansat underviser (en lærer, en pædagog eller en fastansat vikar). Næsten halvdelen af vikarundervisningen dækkes af en anden fastansat på skolen, når fraværet er planlagt langtidsfravær. 37 % af fraværet dækkes af en fastansat vikar på skolen, når fraværet er uplanlagt langtidsfravær. Til sammenligning er det kun omkring 12 % af fraværet, som dækkes af en anden fastansat på skolen, når fraværet er kortsigtet.

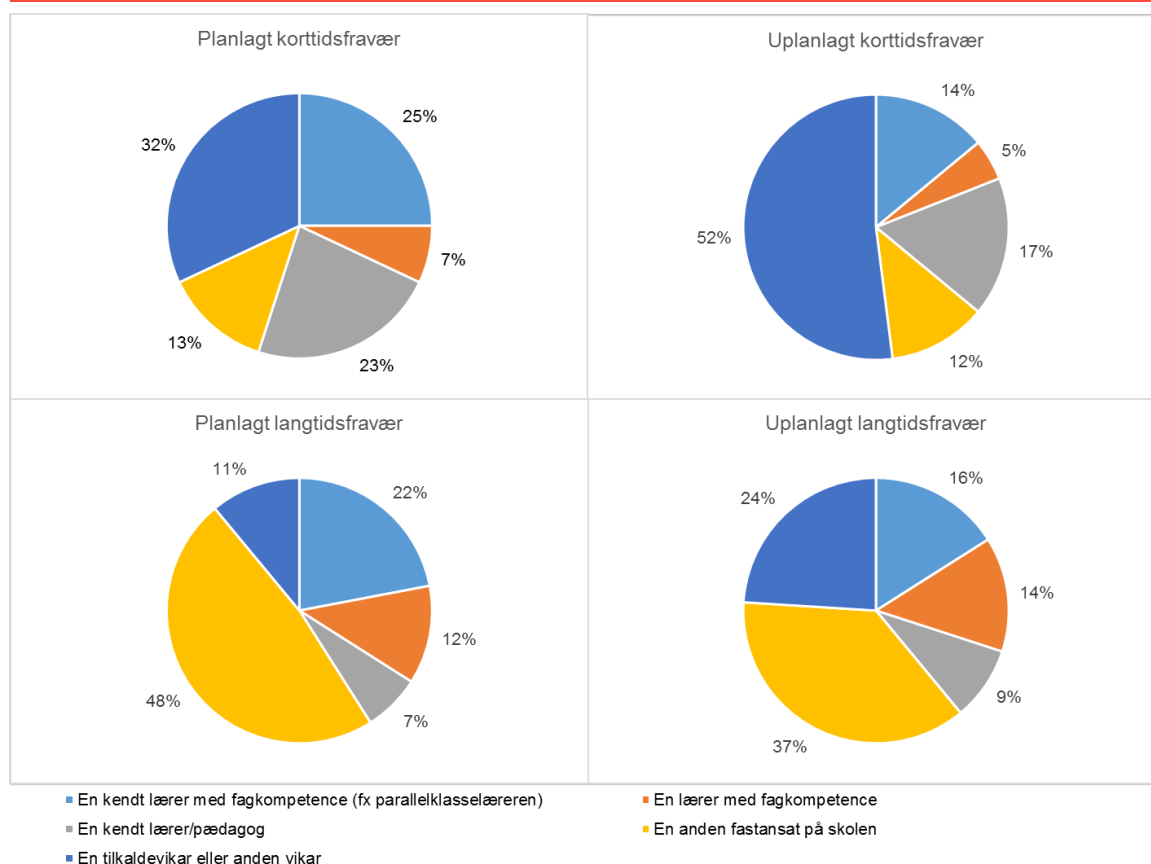
Figur 5.1 viser også forskelle på, hvordan fraværet dækkes afhængigt af, om fraværet er planlagt eller uplanlagt. Planlagt fravær dækkes i signifikant højere grad af en kendt lærer med fagkompetence (uanset om det er korttids- eller langtidsfravær) i forhold til uplanlagt fravær.⁷ I henholdsvis 25 % af vikartimerne (planlagt korttidsfravær) og 22 % af vikartimerne (planlagt langtidsfravær) dækkes fraværet med en kendt lærer med fagkompetence. De tilsvarende tal er omkring 15 % for det uplanlagte fravær.

⁵ Ingen studier har testet, hvorvidt disse kompetencer giver anledning til højere vikarundervisningskvalitet.

⁶ Disse forskelle er statistisk signifikante. Se Bilagstabel 1.2.

⁷ Se Bilagstabel 1.2.

Figur 5.1 Andel af fraværet, som dækkes med forskellige vikartyper, opdelt på fraværstype

Anm.: Respondenterne er blevet spurgt til henholdsvis enten fraværet i indskolingen, på mellemtrinnet og i udskoling. Figuren viser gennemsnittet på tværs af afdeling.

Kilde: Spørgeskema til skoleleder (2019).

5.1.2 Tilkaldevikarernes uddannelsesniveau

Da en stor andel af vikartimerne varetages af tilkaldevikarer, har vi i spørgeskemaet spurgt til uddannelsesniveauet hos tilkaldevikarerne. Tabel 5.1 viser, at størstedelen (43 %) af skolernes tilkaldevikarer er studenter eller lignende. 15 % af vikarerne er læreruddannet, mens 16 % er lærerstuderende. En mindre andel af vikarerne er pædagoguddannet, pædagogstuderende, har anden videregående uddannelse eller har anden uddannelsesbaggrund.

Tabel 5.1 Vikarernes uddannelsesniveau

Angiv, hvor stor en procentdel af jeres tilkaldevikarer, som:	Procent
Er læreruddannet?	15
Er pædagoguddannet?	7
Har anden videregående uddannelse?	6
Er lærerstuderende?	16
Er pædagogstuderende?	1
Er student eller lignende?	43
Har anden uddannelsesmæssig baggrund?	6
Antal	243

Kilde: Spørgeskema til skoleledere (2019).

5.2 Forudsætninger for vikardækning

Figur 5.1 støtter således forventningen om, at der er en sammenhæng mellem typen af fravær og typen af vikar, som skal dække fraværet. Selvom fraværet er kendt, kan det imidlertid alligevel ofte ende med, at en tilkaldevikar må varetage undervisningen. Figur 5.1 viser, at 32 % af det planlagte korttidsfravær dækkes af tilkaldevikarer. Skolelederne selv peger på, at skolernes forudsætninger udfordrer den kvalificerede vikardækning.

5.2.1 Økonomiske ressourcer

I samtlige interview med skoleledere nævnes de økonomiske ressourcer som en barriere i forhold til at sikre en kvalificeret vikarundervisning. Mange af skolelederne nævner, hvordan de gerne i højere grad ville dække fraværet med interne vikarer, hvis budgettet tillod det. Som den interviewede på skole 2 udtrykker det:

Den optimale vikardækning ville være på en skole, hvor der var rammer og ressourcer til, at lærerne havde luft til at kunne dække for hinanden med fleksible skemaer, og at de selv styrede det eller kunne trække på nogen, der havde helt bestemte kompetencer, hvis de ikke selv kunne dække. Det hele kommer ned til ressourcer.

De begrænsede økonomiske ressourcer nævnes også af andre aktører. I interviewene med forvaltningscheferne gives der også udtryk for, hvordan økonomien er en udfordring, når man arbejder på at opnå flere mål på en gang (i dette tilfælde kompetencedækning og kvalificeret vikardækning). En af forvaltningscheferne fortæller:

Jeg tænker, der har været lidt benspænd, når vi kigger på økonomien, altså det her kompetencedækning. Økonomien bliver en begrænsning, fordi der ikke er afsat penge til vikardækning, og så er der også rekrutteringsvanskeligheder i nogle af fagene.

Citatet tydeliggør den dobbelte problemstilling for forvaltningen i forbindelse med den nationale målsætning om øget kompetencedækning. For at leve op til de nye krav om kompetencedækning er det nødvendigt at opkvalificere lærerne, men både økonomien samt rekrutteringsudfordringer gør det vanskeligt at få vikarer.

Også hos systemleverandørerne påpeges de økonomiske udfordringer. Mens en af kontaktpersonen forklarer it-systemernes muligheder for at understøtte vikardækning med vikarer med fagkompetence, nævner kontaktpersonen:

Men ofte, så er det jo det økonomiske element, som er vigtigst for skolerne. Hvad koster vikaren? De har jo budgetter, der skal gå op.

I spørgeskemaundersøgelsen giver skolelederne også udtryk for, at de økonomiske ressourcer kan være en begrænsning. 45 % af skolerne angiver, at der ikke har været tilstrækkeligt med ressourcer til at dække underviserfraværet på skolerne (jf. Tabel 5.2). Store og små skoler samt skoler med et højt og lavt niveau af vikartimer oplever i lige høj grad udfordringer i forhold til de økonomiske ressourcer.

En forklaring på den forholdsvis høje andel af tilkaldevikarer for planlagt korttidsfravær kan således være, at skolerne føler sig nødsaget til at vælge (billigere) tilkaldevikarer frem for dyrere fagkompetente lærere.

Tabel 5.2 Tilstrækkelige ressourcer og ansøgninger?

Andel, som slet ikke, i lav eller meget lav grad mener, at ...	Procent	Antal
Der i dette skoleår har været tilstrækkelige ressourcer til at dække underviserfravær på skolen ²	45	240
Skolen modtager tilstrækkeligt med kvalificerede ansøgninger, når vikarstillinger (fx barselsvikarier) slås op?	31	237

Anm.: 1) 6 skoleledere har svaret "ved ikke" og indgår ikke i tabellen. 2) 3 skoleledere har svaret "ved ikke" og indgår ikke i tabellen.
Kilde: Spørgeskema til skoleledere (2019).

5.2.2 Rekruttering

Tabel 5.2 viser også, at over 30 % af skolerne ikke får tilstrækkeligt med kvalificerede ansøgninger, når de har vikarstillinger opslået. Store og små skoler samt skoler med et højt og lavt niveau af vikartimer giver i lige høj grad udtryk for disse rekrutteringsudfordringer.

Rekrutteringsudfordringerne nævnes også af flere af de interviewede som en barriere i forhold til at sikre kompetent vikarundervisning. De fleste skoler beskriver vanskeligheder ved at rekruttere læreruddannede/lærerstuderende som tilkaldevikarer. Flere nævner dog også vanskeligheder ved at rekruttere vikarer til midlertidige stillinger. Nogle af interviewskolerne har således svært ved at sikre, at alle timer ved længerevarende fravær dækkes af den samme vikar. Flere af de interviewede skoleledere fortæller, at selvom de kender til fraværets omfang, kan det være svært at sikre kvaliteten af undervisningen. Som skolelederen på skole 2 fortæller:

Hvis det bare er 3-4 måneder, slås der ikke noget op, for der kommer ingen kvalificerede ansøgere.

Her påpeges det, at kendskab til fraværsperiodens længde ikke nødvendigvis er garanti for kvalificeret vikarundervisning, fordi det er svært at tiltrække kvalificerede ansøgere, når fraværsperioden er mindre end et halvt år. Mange af skolerne fortæller derfor, at det ofte ender med at blive en af de faste vikarer og/eller en fra tilkaldevikarlisten, som midlertidig får en mere permanent stilling.

Når fraværets længde ikke er kendt, giver det ifølge skolelederne yderligere vanskeligheder i forhold til vikardækningen. Den interviewede på skole 6 fortæller, at vikardækningen ved uforudset, langsigtet fravær ofte består af flere midlertidige løsninger oven på hinanden, når ledelsen endnu ikke er bekendt med fraværets karakter. Den interviewede på skole 7 nævner, at håndteringen af uforudset, langsigtet fravær nogle gange i højere grad bliver "lapning af huller end en løsning af kvalitet". Disse to interviewede peger på, at usikkerheden omkring fraværets karakter skader kvaliteten af den vikardækkede undervisning.

Flere af interviewskolerne peger således på, at rekrutteringsudfordringer kan udfordre vikardækningen af det længerevarende fravær. Yderligere kan det uplanlagte fravær være vanskeligt at dække, da der er uklarhed om fraværets længde.

Tabel 5.3 bekræfter de kvalitative resultater. I spørgeskemaundersøgelsen giver skolelederne også udtryk for, at det især er vanskeligt at finde kvalificerede vikarer til det uplanlagte langtidsfravær. 62 % af skolerne oplever i nogen, høj eller i meget høj grad vanskeligheder ved at finde kvalificerede vikarer. Knap 50 % af skolerne angiver, at det er vanskeligt at finde vikarer til at dække det uplanlagte korttidsfravær og det planlagte langtidsfravær, mens knap 40 % af skolerne oplever vanskeligheder ved at finde kvalificerede vikarer til at dække det planlagte korttidsfravær.

Tabel 5.3 Andel, som i nogen, høj eller meget høj grad oplever vanskeligheder ved at finde kvalificerede vikarer

	Procent
Planlagt korttidsfravær	39
Uplanlagt korttidsfravær	48
Planlagt langtidsfravær	49
Uplanlagt langtidsfravær	62
Antal	242

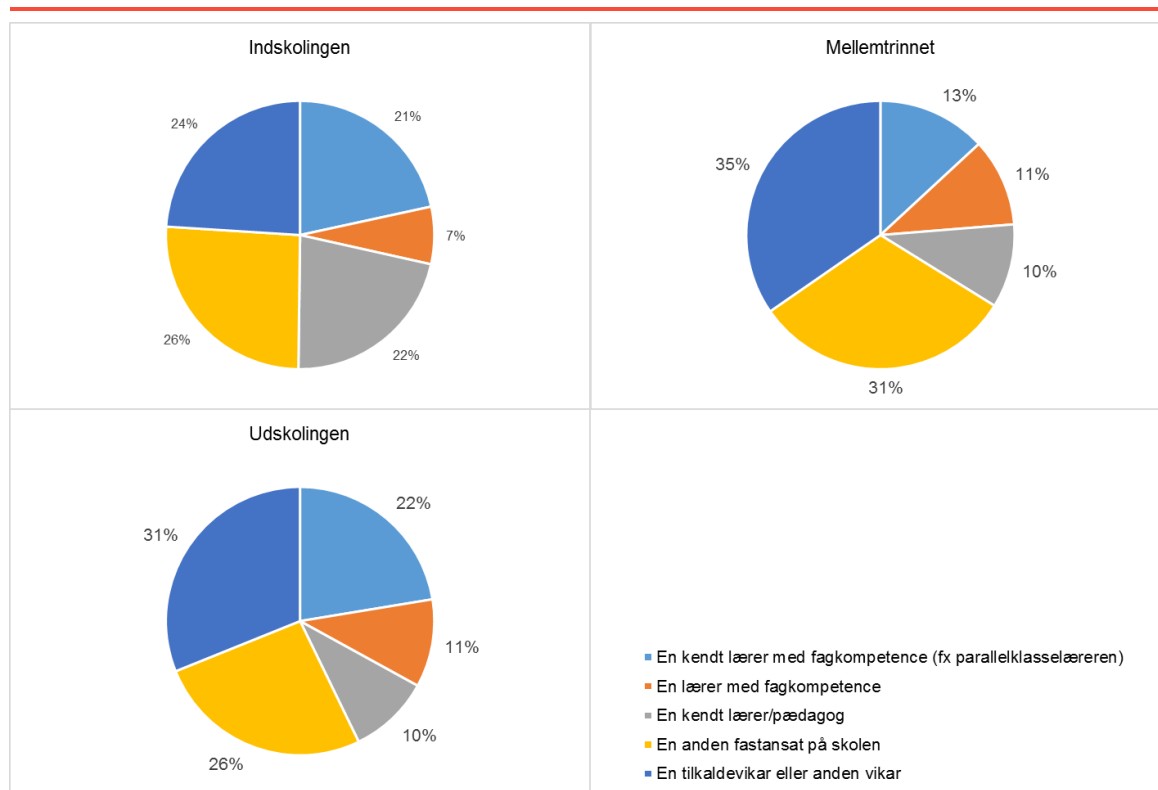
Anm.: En skoleleder har svaret "ved ikke" og indgår ikke i tabellen.

Kilde: Spørgeskema til skoleledere (2019).

5.3 Vikardækningen afhænger også af klassetrin

I undersøgelsen fra 2018 konstaterede STIL, at der var forskel på vikardækningen mellem klassetrin. Denne undersøgelse finder også forskelle i, hvordan fraværet dækkes på tværs af afdelinger. Figur 5.2 viser, at en signifikant større del af vikarundervisningen varetages af en kendt lærer med fagkompetence i indskolingen og i udskolingen sammenlignet med mellemtrinnet. Mellemtrinnet er den afdeling, hvor vikarundervisningen oftest varetages af en tilkalddevikar eller anden vikar.

Figur 5.2 Brugen af forskellige vikartyper opdelt på afdeling

Anm.: Respondenterne er blevet spurgt til uplanlagt korttidsfravær, planlagt korttidsfravær, uplanlagt langtidsfravær og planlagt langtidsfravær. Figuren viser gennemsnittet på tværs af fraværstyper.

Kilde: Spørgeskema til skoleledere (2019).

Figur 5.2 viser yderligere, at mens man i indskolingen prioriterer en kendt underviser, prioriterer man oftere på mellemtrinnet og i udskolingen en underviser med fagkompetence. Vikarundervisningen

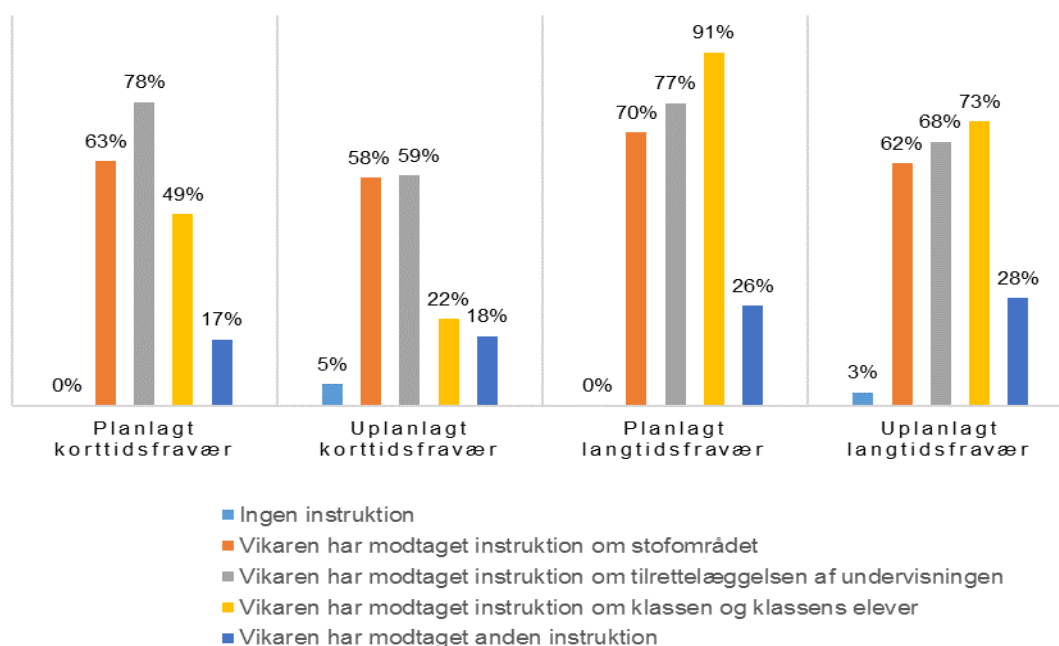
på mellemtrinnet og i udskolingene foretages oftere af en lærer med fagkompetence end i indskolingene. Omvendt varetages vikarundervisningen i indskolingene oftere af en anden kendt lærer (ca. 22 %) i forhold til mellemtrinnet (10 %) og udskolingene (10 %).

5.4 Hvilken instruktion får vikarer?

Figur 5.3 viser, at der også er forskel på, hvilken type af instruktion, vikarerne typisk får inden undervisning på tværs af de fire fraværstyper. Mens vikarerne får en eller anden form for instruktion på alle de undersøgte skoler, når der er tale om planlagt fravær, vil vikarerne på omkring 3-5 % af skolerne ikke have modtaget instruktionen inden undervisningen, når der er tale om uplanlagt fravær.

Figur 5.3 viser yderligere, at instruktionerne til vikaren er langt mere omfattende for det planlagte langtidsfravær. På 70 % af skolerne har vikaren typisk modtaget information om stofområdet, på 77 % af skolerne har vikaren typisk modtaget information om tilrettelæggelse af undervisningen, og på over 90 % af skolerne har vikaren typisk modtaget information om klassen og klassens elever. Omvendt har vikaren fået mindst instruktion, når der er tale om det uplanlagte korttidsfravær. Dog angiver 58 % af skolerne, at vikaren også i forbindelse med denne type af fravær typisk vil have modtaget instruktion om stofområdet. Samme andel angiver, at vikaren typisk har modtaget instruktion om tilrettelæggelse af undervisningen.

Figur 5.3 Instruktion til vikarerne opdelt på fraværstyper

Anm.: Respondenterne er blevet spurgt til den typiske instruktion til undervisning i henholdsvis indskoling, på mellemtrinnet og i udskoling. Figuren viser gennemsnittet på tværs af afdeling. Respondent har haft mulighed for at sætte flere kryds.

Kilde: Spørgeskema til skoleledere (2019).

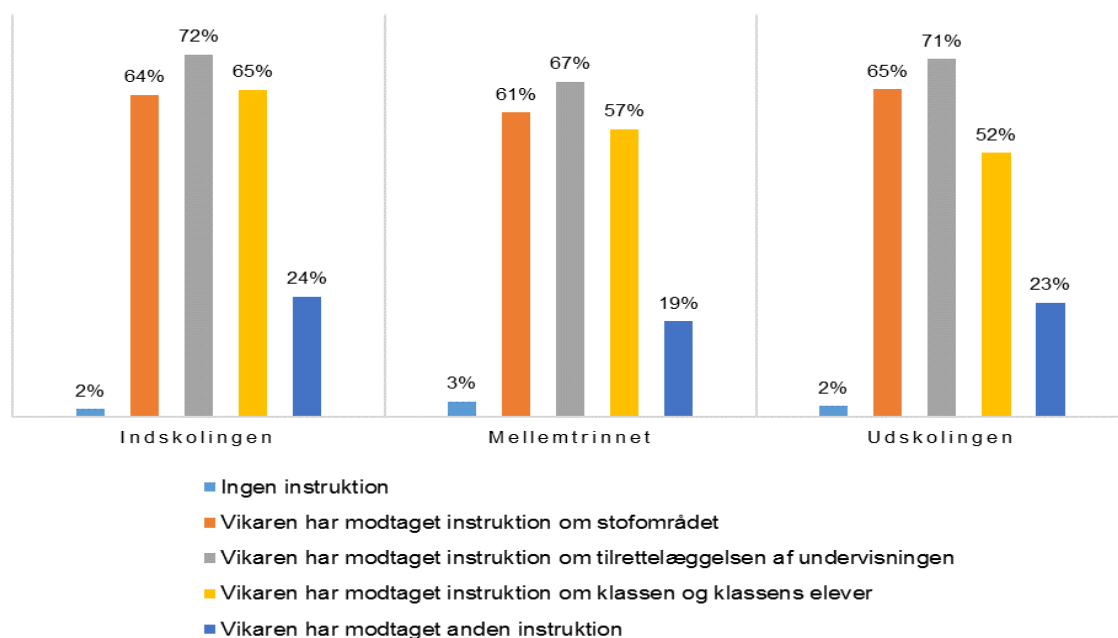
På nogle skoler er der ikke officielle retningslinjer om, hvordan fraværende undervisere skal instruere vikarerne ved uforudset fravær. En skoleleder nævner, hvordan det er svært at stille officielle krav til underviseren, når vedkommende er syg. Andre skoleledere peger på, at forberedelse før det uforudsete fravær og et kollektivt ansvar (i teamet) kan være vigtige elementer i forhold til at sikre, at vikarer får instruktion ved uforudset kortvarigt fravær. Selvom det konkrete fravær er uplanlagt (fx sygdom), så peger disse skoleledere på, at det er forventeligt, at der vil være uplanlagt fravær i løbet

af et skoleår, hvorfor man bør forberede sig på dette. Skolerne håndterer dette på forskellig vis. Nogle af de interviewede skoler anvender vikarmappe, så der altid er noget, tilkaldevikaren kan tage udgangspunkt i, hvis der ikke er muligt for underviseren at give instruktion. Ansvar for at vedligeholde vikarmappen kan være kollektivt i teamet. En anden skoleleder peger på, at såfremt underviseren ikke kan give vikaren instruktion, er det teamets ansvar at give instruktion til vikaren.

Skolelederen på skole 8 peger på, at det ikke alene er klassens planlagte underviser, som spiller en rolle i forhold til forberedelsen af vikarundervisningen. På skole 8 er der en forventning om, at skolens tilkaldevikarer alle har en opgavemappe klar, der kan hives frem, hvis den fraværende underviser er blevet ramt af noget akut og derfor ikke har kunnet forberede vikaren.

Der er ikke store forskelle på den typiske instruktion til vikarerne på tværs af afdelingerne (jf. Figur 5.4). Der ses dog en lille tendens til, at vikarerne i højere grad har modtaget instruktion om klassen og klassens elever i indskolingen i forhold til mellemtrinnet og udskolingen.

Figur 5.4 Instruktion til vikarerne opdelt på fraværstyper

Anm.: Respondenterne er blevet spurgt til instruktion i forbindelse med uplanlagt korttidsfravær, planlagt korttidsfravær, uplanlagt langtidsfravær og planlagt langtidsfravær. Figuren viser gennemsnittet på tværs af fraværstyper. Respondent har haft mulighed for at sætte flere kryds.

Kilde: Spørgeskema til skoleleder (2019).

6 Organisering af vikardækningsopgaven på skolerne

Mens forrige kapitel undersøgte, hvordan skolerne dækker underviserfravær med forskellige typer af vikarer, vil vi i dette kapitel belyse skolernes forskellige organisering af vikardækningsopgaven.

Indledningsvist redegør vi for den konkrete arbejdsfordeling i forhold til vikardækningsopgaven på skolerne, hvorefter vi undersøger, hvilke retningslinjer og/eller principper, de undersøgte skoler har i forhold til brugen af vikarer.

Boks 6.1 Centrale fund

- På de store skoler er det ofte andre i administrationen end skolelederen (fx afdelingslederen eller en sekretær), som varetager vikardækningsopgaven. På de små skoler spiller skolelederen en større rolle. En skoleleder giver udtryk for, at det holder sygefraværet nede, at lærerne skal ringe direkte til ham ved sygdom. Andre studier viser, at det kan have en betydning, hvem underviserne skal ringe til for at melde sig syg (jf. kapitel 8).
- Langt de fleste skoler (86 %) har retningslinjer eller principper for vikardækning. Skoler uden retningslinjer eller principper har generelt et højere niveau af vikartimer.
- Skoler med et lavt niveau af vikartimer har oftere retningslinjer, som specificerer, at skolen skal anvende interne vikarer.
- Skoler med et højt niveau af vikartimer har oftere retningslinjer, som specificerer, at vikarerne skal give feedback til den tiltænkte underviser, samt at vikarer skal oplæres i at bruge læringsplatforme.
- Interne vikartimer og et fleksibelt skema opleves som nyttigt både i forhold til at hæve *kvaliteten* og sænke *omfanget* af vikarundervisningen på de interviewskoler, hvor det anvendes.

6.1 Dag til dag-håndteringen af fravær

I spørgeskemaundersøgelsen er skolelederne blevet spurgt til, hvem der konkret varetager dag til dag-håndteringen af underviserfravær, finder nye tilkaldevikarer og følger op på vikarundervisningen. Tabel 6.1 viser, at det især er administrative medarbejdere/sekretærer, som står for dag til dag-håndteringen af undervisernes fravær. På 37 % af skolerne er en administrativ medarbejder involveret i dag til dag-håndteringen. Viceskoleledere og afdelingsleder spiller dog også en stor rolle. Henholdsvis 31 % og 30 % af skolerne angiver, at disse aktører er involveret i dag til dag-håndteringen. En anderledes lille rolle spiller skolelederen. Knap 15 % af skolerne angiver, at skolelederen er involveret i dag til dag-håndteringen af underviserfravær. Skolelederen spiller omvendt en større rolle med hensyn til at finde nye tilkaldevikarer og følge op på vikarundervisningen. Henholdsvis 36 % og 40 % af skolerne angiver, at skolelederen spiller en rolle i forhold til disse områder. Viceskolelederen og afdelingslederen er dog oftere involveret også i forhold til at finde nye tilkaldevikarer og følge op på undervisningen.

Ikke overraskende spiller skolelederen en større rolle på de små skoler. Således er skolelederens rolle i forbindelse med dag til dag-håndteringen af underviserfraværet, med at finde nye tilkaldevikarer og med at følge op på vikarundervisningen signifikant større på små skoler i forhold til store skoler. En af skolelederne nævner i interviewene, hvordan det er en fordel, at skolelederen er aktivt involveret i vikardækningen. Ifølge skolelederen giver det et lavere sygefravær, når underviserne skal ringe direkte til skolelederen (i stedet for til en sekretær) og melde sig syg. Internationale studier

af underviserfravær viser, at det kan have en betydning, hvem underviserne skal ringe til for at melde sig syg (jf. kapitel 8).

Der er ingen nævneværdige forskelle på, hvem der varetager vikardækningsopgaven mellem skoler med højt og lavt niveau af vikartimer.

Tabel 6.1 Arbejdsfordeling på skolerne i forbindelse med vikardækning. Procent

Hvem foretager ...	Dag til dag-håndteringen af underviserfravær	Finder nye tilkaldevikarer	Følger op på vikarundervisningen
Ingen	0	2	1
Kommune	0	0	0
Skoleleder	15	36	40
Viceskoleleder	31	45	49
Afdelingsleder	30	42	47
Administrativ medarbejder/sekretær	37	22	15
Lærer	18	10	33
Andre	3	4	4
Antal skoler	243	243	243

Anm.: Respondenterne har haft mulighed for at sætte flere kryds.

Kilde: Spørgeskema til skoleleder (2019).

6.2 Skolernes retningslinjer/principper

Langt de fleste skoler har fastlagt retningslinjer/principper for brugen af vikarer. Over 85 % af skolerne i spørgeskemaundersøgelsen har sådanne retningslinjer eller principper. En lille gruppe af skoler har dog ingen retningslinjer/principper for brugen af vikarer. Disse skoler har et signifikant højere niveau af vikartimer end skoler med retningslinjer og/eller principper for brugen af vikarer.

Tabel 6.2 Andelen af skoler med retningslinjer/principper for brugen af vikarer

	Procent i alt	N
Andelen med retningslinjer/principper	86	236

Anm.: 7 skoleledere har svaret "ved ikke" og indgår ikke i tabellen.

Kilde: Spørgeskema til skoleledere (2019).

Tabel 6.3 viser, hvilke typer af retningslinjer/principper for brugen af vikarer, som skolerne oftest har. Tabellen er opdelt på skoler med henholdsvis højt og lavt niveau af vikartimer for at belyse forskelle på retningslinjer mellem disse to grupper af skoler.

Langt de fleste skoler (både skoler med et lavt og et højt niveau af vikartimer) har retningslinjer om, at instruktionen til vikaren skal være tilgængelig på intranettet. På over 80 % af skolerne er dette tilfældet. Retningslinjer og/eller principper om støtte til vikaren fra andre lærere, vejledere eller ledelsen findes også på langt de fleste skoler.

Over 80 % af skolerne prioriterer, at vikaren kender klassen, mens omkring 54 % af skoler har retningslinjer om, at uddannede vikarer anvendes i videst muligt omfang. Kendskab til klassen vægtes således generelt højere end den rette uddannelse på skolerne.

Denne holdning kommer også til udtryk i skolelederinterviewene. Flere af skolelederne giver udtryk for, at uddannelse ikke nødvendigvis er den mest afgørende faktor i forhold til vikarundervisning.

For eksempel nævner den interviewede fra skole 9 et tilfælde, hvor to uddannede vikarer klarede en vikartime væsentligt bedre end en uddannet lærer, der havde mange års undervisningserfaring, fordi tilkaldevikarerne "var vant til at komme ind i en klasse og skulle finde på noget". Ifølge den interviewede er kvaliteten af vikarundervisning "meget personafhængig nogle gange". I dette tilfælde er det de to vikarers opfindsomhed, der fremhæves som en relevant kompetence.

Den interviewede fra skole 8 uddyber yderligere, at uddannelsesniveau ikke er garanti for kvalitet hos en vikar. Det handler i højere grad om, at vikaren kan skabe respekt og tydeligt forklare eleverne, hvordan undervisningen kommer til at forløbe. På skole 8 er relevante uddannelseskompetencer ikke i sig selv en garanti for vikarundervisning af ordentlig kvalitet; det handler i højere grad om kendskab til skolen og de enkelte klassers praksisser samt klasserumstække og autoritet hos den enkelte vikar.

Tabel 6.3 viser også, at skoler med et højt niveau af vikartimer i signifikant højere grad har retningslinjer omkring feedback til den fraværende underviser fra vikaren og omkring instruktion i brug af læringsplatformen. Til gengæld har skoler med lavt fravær i signifikant højere grad retningslinjer om, at undervisningen så vidt muligt dækkes via underviserteam, via to-lærerordning og via faste vikartimer for egne lærere.

Disse forskelle i resultaterne mellem skoler med højt og lavt niveau af vikartimer kan være et udtryk for skolernes forskellige udgangspunkter. Sandsynligheden for, at fraværet kan dækkes ind med egne undervisere, må forventes at være højere, når der er tale om et lavt niveau af vikartimer. Dette kan være årsagen til, at flere skoler med lavt fravær prioriterer at dække fraværet med egne undervisere (enten via underviserteam, faste vikartimer eller to-lærerordningen).

For skoler med et højere niveau af fravær kan det være vanskeligt at dække alt fraværet med egne undervisere. Disse skoler prioriterer derfor muligvis i højere grad at have fokus på klare retningslinjer angående feedback og brug af læringsplatformen for at skabe de bedst mulige forudsætninger for en kompetent vikarundervisning – også selvom det foregår med en ekstern vikar.

Tabel 6.3 Skolens retningslinjer for vikardækning. Procent

Hvilke af følgende forhold indgår i skolens retningslinjer for vikardækning?	Lavt niveau af vikartimer	Højt niveau af vikartimer
Instruktion til vikaren er tilgængelig på intranettet	84	88
Brug af vikarer med kendskab til klassen	81	85
Støtte fra andre lærere/vejleder/ledelse til vikaren	78	88 *
Der gives feedback til den fraværende underviser fra vikar (fx om elevfravær)	68	80 *
Uddannede vikarer benyttes i videst omfang	55	54
Vikartimer dækkes så vidt muligt via underviserteam	47	29 *
7.- 9. klasse må i begrænset omfang gerne lave selvstudier	44	51
Vikartimer dækkes så vidt muligt via to-lærerordning	44	30 *
Vikartimer dækkes så vidt muligt ved at afsætte faste vikartimer for egne lærere	33	19 *
Vikarer instrueres i brug af læringsplatform	30	44 *
Alle vikarer har vikarmapper	16	23
Andet	6	5
Antal	110	93

Anm.: *P < 0,05. P-værdi fra t-test af forskellen mellem skoler med lavt og højt niveau af vikartimer. 7 skoleledere har svaret, at de ikke ved, om skolen har retningslinjer, mens 33 skoler ikke har retningslinjer. Disse skoler er udeladt af tabellen.

Kilde: Spørgeskema til skoleledere (2019).

6.3 Interne vikartimer og fleksible skemaer

Interviewene giver mulighed for at dykke lidt dybere ned i skolernes brug af interne vikarer. I interviewene giver to af skolerne (skole 1 og skole 5) udtryk for, at øget intern vikardækning via fleksibelt skema har haft betydning for niveauet af vikartimer på deres skoler. Skoleleder 5 fortæller:

Vi har tabulex-flexskema⁸, og det er noget af det, der har været med til at revolutionere vores vikardækning [...]. De [lærerne] har deres faste skema, men de kan justere på det meget nemt. Det bruger vi fx, når de er på ture osv. Så er det nemt at gå derind og se, hvem er så frigjort som ressource. Programmet skaber et overblik. Så bruger vi de folk til at dække timerne, sådan at vi i videst muligt omfang bruger lærerne til at vikardække [...]. Vi kæmper jo med en sløj økonomi også her [...], og ét af de steder, hvor der var penge at hente, det var jo på vikarforbruget. Og det er vi faldet ret drastisk i over de sidste år, og det er ved hjælp af fleksibelt skema blandt andet.

Den interviewede fremhæver flere fordele ved skolens skemaløsning såsom forbedret kvalitet af vikarundervisningen, at skemaet giver lærerne en tryghed, fordi de ved, hvornår de er på arbejde, og at vikarudgifterne er faldet drastisk. Skolelederen pointerer også, at fordi lærerne har faste timer, er der ikke nogen, der skylder timer sidst på året. Skoleleder 1 bemærker også, at intern vikardækning kan være med til at nedbringe sygefraværet blandt skolens lærere, fordi lærerne skal dække for hinanden.

På i alt fire skoler bruger man interne vikartimer. Disse skoler fremgår af Tabel 6.4. På skole 3 er det ikke lærerne, som har interne vikartimer, men i stedet fritidspædagoger, som har skemalagte vikartimer. Disse fungerer enten som underviser nr. 2 i en klasse eller som vikar i en anden klasse. På skole 10 har alle, både pædagoger og lærere, interne vikartimer.

Tabel 6.4 Sammenligning af skoler med interne vikartimer

Nummer	Skolestørrelse	Andel vikartimer	Andel vikartimer dækket af læreruddannede	Andel vikartimer dækket af uuddannede
1	Mellem	Gennemsnitlig	Høj	Lav
3	Lille	Lav	Lav	Lav
5	Mellem	Lav	Høj	Gennemsnitlig
10	Mellem	Høj	Høj	Lav

Anm.: Uddrag af Tabel 9.1.

Kilde: Data fra UVM's datawarehouse og STILs registrering af vikardækning (2018).

Sammenlignes de fire skoler, ser man, at skole 1, 5 og 10 alle har en meget høj andel af vikartimer dækket af læreruddannede vikarer. Skole 3 har til gengæld en meget høj andel af vikartimer dækket af pædagoguddannede. Netop uddannelsesniveaet og kendskab til børnegruppen er også den primære årsag til, at man har valgt denne løsning på skole 10, som betegner løsningen som den "bedst mulige".

Skole 3 og 5 har begge et lavt niveau af vikartimer, mens skole 1 har et gennemsnitligt niveau af vikartimer og skole 10 et højt niveau af vikartimer. Intern vikardækning synes dermed i hvert fald på skole 10 at kunne fungere på trods af et højt niveau af vikartimer. Omvendt har skole 10 således

⁸ Skolens lærere har flere UUV-timer at læse, end eleverne har UUV på skemaet, hvilket gør, at skolen får en pulje af "UUV-timer som overressource", som den interviewede udtrykker det. Konkret anvender skolen denne "overressource" ved at benytte sig af "skyggeskemaer": Lærere med overskydende UUV-timer lægges "i princippet som dobbeltlærere i deres egne klasser" og får så besked om, at de vil blive "hevet ud, hvis der er brug for vikar".

ikke oplevet, at niveauet af vikartimer er faldet til et lavt niveau (som skole 1). Skolelederen på skole 10 peger dog på, at fraværet har været faldende (i det seneste skoleår).

Både de fire skoler med interne vikartimer samt de øvrige skoler nævner dog også udfordringer ved brugen af interne vikartimer/fleksible skemaer. Den interviewede på skole 5 fortæller, at skole 5's fleksible skema med interne vikartimer "opleves som uretfærdigt fra lærersiden". Skemaløsningen kan altså møde modstand i lærergruppen. Denne oplevelse deles af skoleledere, som ikke har interne vikartimer. Skolelederen på skole 9 vil meget gerne indføre et mere fleksibelt skema med mulighed for, at lærerne kan vikardække for hinanden i afdelings- og klasseteam. Skolens lærere har dog været meget imod en sådan løsning. Modstand mod et mere fleksibelt skema omtales også af skolelederen på skole 1. Nogle af skolens lærere synes, at ordningen er ærgerlig, hvis de har et teammedlem, der ofte er fraværende, og som der derfor ofte skal dækkes for. Dette berører et kollektivt aspekt af udfordringen ved intern vikardækning. Flere af skolerne peger også på det økonomiske aspekt samt arbejdsbyrden i forhold til at koordinere brugen af de interne vikarer, og at alle lærere underviser deres norm. Endelig peger skolelederen på skole 10 på, at intern vikardækning betyder, at en pædagog nogle gange skal forestå matematikundervisningen. Den interne vikar har således ikke nødvendigvis kompetence i de fag, der skal undervises i.

7 Kommunen, skolebestyrelsen og forældrenes rolle og inddragelse i skolernes vikardækning

I dette kapitels første halvdel belyser vi kommunernes opfølgning på og involvering i skolernes vikardækning. I kapitlets anden del undersøger vi skolebestyrelsens og forældrenes inddragelse og information om skolernes vikardækning.

Boks 7.1 Centrale fund

- Mens kommunerne følger op på undervisernes fravær, følger de kun i et begrænset omfang op på brugen af vikarer på skolerne.
- På knap halvdelen af skolerne har skolebestyrelserne udarbejdet principper for vikardækning.
- På over 80 % af skolerne får forældrene besked, når underviseren er langvarigt fraværende. På mere end 50 % af skolerne får forældrene dog ikke besked, når underviseren er uplanlagt korttidsfraværende.

7.1 Kommunal opfølgning

I spørgeskemaet har vi spurgt ind til den kommunale opfølgning på undervisernes samlede fravær. Mens de interviewede forvaltningschefer i kapitel 3 gav udtryk for, at de kun i et begrænset omfang er involveret i skolernes vikardækning, oplever skolerne en vis involvering fra kommunens side, når det vedrører undervisernes fravær. Tabel 7.1 viser således, at 76 % af skolelederne vurderer, at kommunen følger op på dette område.

I interviewene med skolelederne giver flere også udtryk for, at kommunen har retningslinjer i forhold til sygefravær. Retningslinjer, som fx 1-5-10-ordningen, der rammesætter de dage (1., 5. og 10. fraværsdag), hvor skolen skal kontakte fraværende undervisere. I en enkelt kommune sender forvaltningen elektroniske "work flow"-beskeder, når en underviser har haft en bestemt mængde fravær inden for en bestemt periode.

Tabel 7.1 Skoleledernes oplevelse af den kommunale opfølgning

Kommunen ...	Procent	N
Følger op på undervisernes samlede fravær	76	205
Indleder dialog omkring, hvordan underviserfravær kan nedbringes på skolen	50	205
Retter henvendelse til skolen ved højt underviserfravær	44	205
Indkalder skolens ledelse til møde ved højt underviserfravær	22	205
Andet	15	205
Sanktionerer skolen ved højt underviserfravær	2	205

Anm.: 38 skoleledere svarer "ved ikke" og indgår ikke i tabellen.

Kilde: Spørgeskema til skoleledere (2019).

At følge op kan dog antage mange former og varianter. Derfor har vi også spurgt til, hvad kommunerne mere konkret følger op på. Tabel 7.1 viser, at ca. halvdelen af skolelederne vurderer, at kommunen retter henvendelse til skolen, hvis der er højt underviserfravær samt indleder en dialog omkring, hvordan underviserfraværet kan nedbringes. Lidt mere end en fjerdedel af skolelederne oplever derudover at blive indkaldt til møde ved et højt underviserfravær. Kun et fåtal af skolelederne har oplevet egentlige sanktioner ved et for højt niveau af underviserfravær.

Den kvalitative analyse viser lignende resultater: På interviewskolerne er det kun skole 9, hvor ledelsen har været til samtale hos kommunen, fordi skolens fravær var over den kommunalt fastlagte fraværsgrense. Ingen af de interviewede skoleledere har oplevet negative sanktioner ved for højt underviserfravær. Den interviewede skoleleder på skole 8 fortæller dog, at skolen har fået udbetalt en bonus af kommunen, fordi sygefraværet faldt til under 4 % årligt.

Mens skolelederne vurderer, at kommunerne i nogen grad følger op på undervisernes fravær, er kommunerne mindre involveret i, hvordan skolerne dækker underviserfraværet. Lidt over en tredjedel af skolelederne angiver, at kommunen i nogen, høj eller meget høj grad følger op på, *hvordan skolen dækker underviserfraværet* (se Tabel 7.2). Der er ikke forskel på den kommunale involvering for henholdsvis store og små skoler samt skoler med lavt og højt niveau af vikartimer.

Dette fund stemmer godt overens med interviewene med forvaltningscheferne, hvor forvaltningscheferne netop giver udtryk for, at de generelt er meget lidt involveret i dækningen af underviserfravær. Delegeringen af ansvar angående vikardækning til skolelederen sker ifølge forvaltningscheferne i høj grad på baggrund af principielle årsager – man ser fra forvaltningens side en værdi i, at det er skolerne, som varetager vikardækning, da de er tættest på den enkelte underviser, årgang, klasse mv. og dermed bedst til at løse et planlagt eller uplanlagt fravær. En forvaltningschef påpeger dog også skolernes forskellige registreringspraksisser, diskuteret i kapitel 3, som en af årsagerne til den manglende involvering og opfølgning.

Tabel 7.2 Opfølgning, ressourcer og ansøgninger

Andel, som i nogen/høj eller meget høj grad mener, at ...	Procent	Antal
Kommunen følger op på, hvordan man dækker underviserfraværet på skolen	40	217

Anm.: 26 skoleledere har svaret "ved ikke" og indgår ikke i tabellen.

Kilde: Spørgeskema til skoleledere (2019).

7.2 Skolebestyrelsens rolle

I interviewene giver begge skolebestyrelsesformænd samt kontaktpersonen i Skole og Forældre udtryk for, at skolebestyrelsen kan spille en afgørende rolle i forhold til skolernes vikardækning. En af skolebestyrelsesformændene forklarer:

Vores skole har været i en kæmpe omvæltning. Vi er gået fra at være den skole i vores egen kommune, som var den mindst ønskelige at gå på. Der var rigtig mange vikarer på grund af sygefravær. Da en ny ledelse – med skolebestyrelsens indvirke – var blevet ansat, satte vi os ned og lagde en strategi for, hvordan skolen skulle vendes. Et af punkterne var kvaliteten og brugen af vikarer. Der skulle gøres noget. Det gjorde, at vi lavede et nyt vikarprincip.

Kontaktpersonen i Skole og Forældre fortæller, at de har mange henvisninger fra skolebestyrelserne rundt om i landet angående vikarundervisningen. Kontaktpersonen fortæller, at det er vigtigt, at skolebestyrelsen står fast på, at de vil informeres om samt være med til at sætte dagsordenen i forhold til vikardækningen på skolen. Vikardækning er et emne, som optager mange forældre, og hvor skolebestyrelsen kan spille en vigtig rolle.

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at på knap halvdelen af skolerne har skolebestyrelsen nedskrevet principper omkring håndteringen af vikardækningen på skolen (jf. Tabel 7.3).

Tabel 7.3 Andelen af skoler, hvor skolebestyrelsen har nedskrevet principper for vikardækning

	Procent	Antal
Skolebestyrelsen har nedskrevet principper for vikardækningen	49	227

Anm.: 13 har svaret "ved ikke" og indgår ikke i tabellen..

Kilde: Spørgeskema til skoleledere (2019).

Tabel 7.4 viser, at på de skoler, der har nedskrevet principper for vikardækningen, har lidt over en tredjedel kommunikeret disse principper til forældrene.

Tabel 7.4 Kommunikation af skolebestyrelsens principper

Andel af skoler, som i høj eller meget høj grad har ...	Procent	Antal
Kommunikeret principper for vikardækning til forældrene	37	108

Anm.: Kun de 111 skoler, hvor skolebestyrelsen har principper for vikardækning, indgår i tabellen. 3 skoleledere har svaret "ved ikke" og indgår ikke i tabellen.

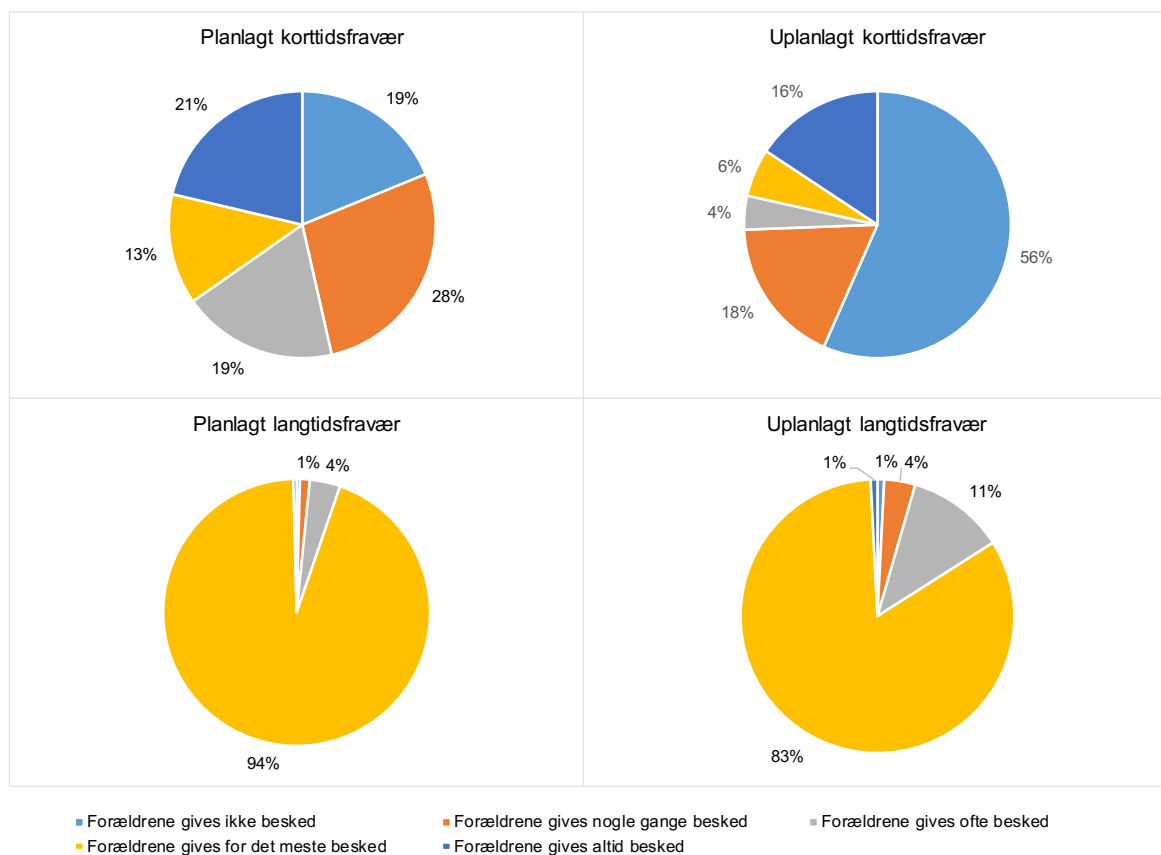
Kilde: Spørgeskema til skoleledere (2019).

7.3 Forældrenes information om vikardækning

I det kvalitative materiale er det tydeligt, at skolelederne pointerer vigtigheden af information om brugen af vikarer til forældrene. Flere af skolelederne påpeger dog også, at det er en balanceakt, hvor meget og hvor lidt – og om hvad – forældrene skal informeres.

Figur 7.1 viser, i hvilken grad skolerne informerer forældrene ved forskellige typer af underviserfravær. Over 80 % af skolerne giver for det meste forældrene besked ved både planlagt og uplanlagt langtidsfravær. Når det kommer til korttidsfravær, er resultaterne mere blandede. Over halvdelen af skolerne informerer ikke forældrene ved uplanlagt korttidsfravær. Den tilsvarende andel er 19 % for det planlagte korttidsfravær. Til gengæld giver knap en femtedel af skolerne altid forældrene besked, når der er tale om planlagt korttidsfravær, og 16 % af skolerne giver altid forældrene besked, når der er tale om uplanlagt korttidsfravær.

Figur 7.1 Information til forældre opdelt på fraværstype

Anm.: Planlagt korttidsfravær: 4 skoleledere har svaret "ved ikke" og indgår ikke i tabellen. Uplanlagt korttidsfravær og planlagt langtidsfravær: 2 skoleledere svaret "ved ikke" og indgår ikke i tabellen. Uplanlagt langtidsfravær: 1 skoleleder har svaret "ved ikke" og indgår ikke i tabellen.

Kilde: Spørgeskema til skoleledere (2019).

Mens en af bestyrelsesformændene godt kunne tænke sig bedre information omkring vikardækningen til forældrene, er den anden bestyrelsesformand tilfreds med niveauet af information og ønsker ikke at overbebyrde lærerne, lederne og administrationen yderligere.

Kontaktpersonen fra Kombit gav udtryk for, at udrulningen af Aula formentlig vil gøre kommunikationen fra skole til forældre lettere, da ændringer i skemalægnings-/vikarmoduler vil blive overført til og vist direkte i Aula. Forældrene får således sandsynligvis bedre mulighed for selv at følge med i brugen af vikarer på skolerne fra næste skoleår.

8 Eksisterende viden om underviserfravær og brugen af vikarer

Dette kapitel opsummerer resultater og viden fra tidligere studier af underviserfravær og brugen af vikarer. For at kvalificere undersøgelsen blev der forud for dataindsamling lavet en gennemgang af relevante studier af underviserfravær og brugen af vikarer. Formålet med gennemgangen er at bygge videre på eksisterende indsigter samt at fokusere undersøgelsen på de områder, hvor særligt det eksisterende danske vidensgrundlag er spinkelt.

Kapitlet er struktureret på følgende måde: Indledningsvist præsenteres resultaterne fra studier fra Danmark og Skandinavien, hvis resultater er mest relevante for denne undersøgelse. Derefter præsenteres resultater fra studier fra øvrige vestlige lande.

Boks 8.1 Centrale fund

- Litteraturstudiet fandt 30 studier af underviserfravær/brugen af vikarer i den nordeuropæiske/amerikanske kontekst. Kun 5 er fra den skandinaviske kontekst.
- Studierne fokuserer primært på lærernes fravær (oftest sygefravær). Kun de danske studier initieret af UVM måler andelen af vikartimer.
- 5 højkvalitets effektstudier finder alle en negativ effekt af undervisernes fravær på elevernes faglige præstationer. Studierne er dog uenige om størrelsen af effekten.
- Effekten for elevernes faglige præstationer af forskellige typer af vikarer er underbelyst. Mens den teoretiske litteratur peger på to typer af kvalifikationer: fagkompetence og kendskab til klassen/elevgruppen, findes der få studier af sammenhængen mellem vikartyper og vikarundervisningskvalitet. Den eksisterende litteratur giver dermed få svar på, om elevernes faglige resultater vil være upåvirket af underviserfravær, såfremt fx bedre uddannede vikarer/vikarer med bedre kendskab til klassen forestod vikarundervisningen.
- Ingen studier undersøger, hvorvidt forskellige typer af fravær dækkes af forskellige typer af vikarer.
- Ingen studier undersøger sammenhængen mellem trivsel og vikarundervisning.
- Organisering og ledelse samt en række forskellige kontekstfaktorer som fx skolens psykiske miljø og elevsammensætning har en sammenhæng med undervisernes (syge)fravær.

8.1 De inkluderede studier

Søgningen efter relevante studier er gennemført som søgning i internationale databaser efter såkaldt "grå" litteratur⁹ og som referencesøgning (også kaldt snowball). Søgningen var i første omgang primært fokuseret på studier fra Danmark og Skandinavien. Da vi kun identificerede få studier, udvidede vi imidlertid søgningen til at inkludere studier af underviserfravær og brugen af vikarer i en amerikansk eller europæisk kontekst.¹⁰

De inkluderede studier benytter sig primært af kvantitative metoder. Kun en ganske lille del af litteraturen benytter sig også – eller udelukkende – af kvalitative interview (3). Vi vil i reviewet skelne mellem tre typer af kvantitative studier: effektstudier, sammenhængsstudier og kortlægningsstudier (se boks 8.2). De fleste inkluderede studier i denne litteraturgennemgang er sammenhængsstudier

⁹ Grå litteratur inkluderer fx ph.d.-afhandlinger, rapporter og konferencepapirer, der ikke offentliggøres kommercielt. I denne undersøgelse har det især været videnskabelige publikationer, der ikke er udgivet i et tidsskrift.

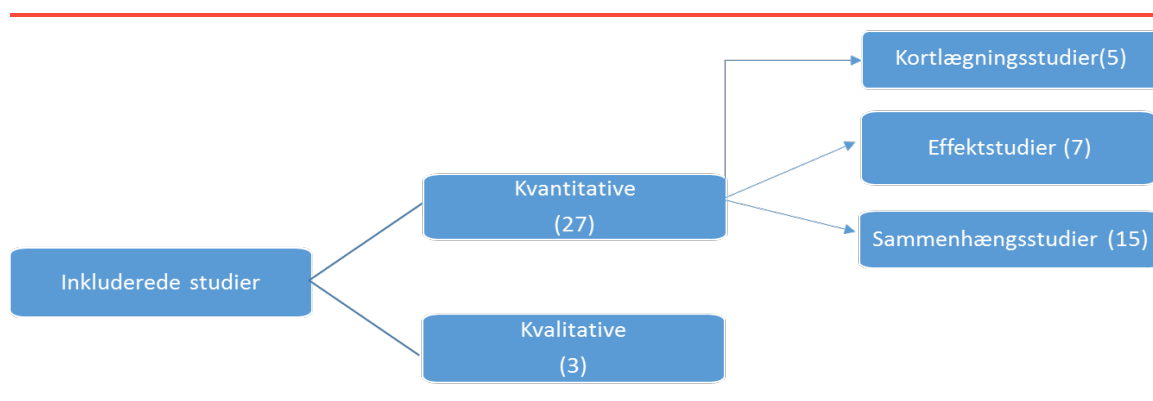
¹⁰ Der forefindes også litteratur på området fra en latinamerikansk eller afrikansk kontekst, men dette er ikke inddraget i rapporten.

(15). En mindre del af litteraturen er effektstudier (7), mens de skandinaviske studier alle er kortlægningsstudier (5).

Boks 8.2 Typer af kvantitative studier

- **Effektstudier** er studier, som anvender et analysedesign, som muliggør, at studiet kan udtale sig om effekter
- **Sammenhængsstudier** er studier, der undersøger sammenhænge (fx mellem underviserfravær og elevernes faglige præstationer). Studiernes analysedesign tillader imidlertid ikke, at studierne kan udtale sig om effekter
- **Deskriptive studier** er studier, der alene har fokus på at kortlægge vikardækning.

Figur 8.1 Inkluderede studier

8.2 Danske og skandinaviske studier af underviserfravær og brugen af vikar

Studierne fra den skandinaviske kontekst er primært deskriptive. Det vil sige, at fokus har været på at afdække:

- Vikarniveauet (STIL, 2018; UNI-C, 2011, 2012)
- Oplevede årsager til underviserfravær (Nielsen, 2008; UNI-C, 2011, 2012)
- Overordnede forskelle på skoler med højt og lavt fravær (UNI-C, 2011, 2012).

Undervisningsministeriet har af flere omgange initieret større undersøgelser af vikatimer i folkeskolen (STIL, 2018; UNI-C, 2011;). Selvom der er tale om forskellige typer af undersøgelser, peger konklusionerne i samme retning. Fra den landsdækkende undersøgelse i 2011 og 2012 konkluderes det på skoleniveau, at ca. 91 % af undervisningstimerne blev læst som planlagt, mens 8 % af timerne læses som vikarundervisningstimer.¹¹ I undersøgelsen fra 2018 med 314 skoler konkluderes det, at 11 % af undervisningstimerne ikke gennemføres som planlagt. På klasseniveau afvikles flere timer efter planen for de yngste i 2010, mens andelen af undervisningstimer, som ikke gennemføres efter planen, er lidt mindre for 4.-9. klasse i forhold til 0.-3. klasse i 2018.

Fra 2011- og 2012-undersøgelsen ved vi endvidere, at undervisernes sygdom, barnets første sygedag, omsorgsdage samt lægebesøg angives som de hyppigste årsager til undervisernes fravær.

¹¹ De resterende 1 % afholdes som selvstændige timer eller aflyses.

2018-undersøgelsen viser, at andelen af undervisningstimer, som er gennemført med en læreruddannet vikar eller en vikar med særlige kvalifikationer, er 3,2 %, mens 1,2 % gennemføres med en pædagoguddannet vikar. Af særlig opmærksomhed er de 6,5 % af undervisningstimerne gennemført med vikarer uden kvalifikationsgivende uddannelse eller andre særlige kvalifikationer.

Omfanget af undervisningstimerne gennemført uden kvalifikationsgivende uddannelse eller andre særlige kvalifikationer er også et opmærksomhedspunkt i Rigsrevisionens beretning om folkeskole-reformen (2018). Rigsrevisionen konstaterer, at antallet af timelønnede vikarer i folkeskoler og specialtilbud er steget med 31 %¹² fra 2014 til 2017, og at "det udfordrer den kvalificerede undervisning, samt at vikarernes uddannelsesniveau ofte ikke lever op til folkeskolens kvalifikationskrav" (ibid.).

En norsk undersøgelse dokumenterer afsluttende, at størrelsen og den geografiske placering af norske ungdomsuddannelser har en svagere sammenhæng med antallet af undervisningstimer gennemført med en kvalificeret underviser end fx skolens ledelsesstruktur, organisering og budget (Sjaastad et al., 2016). Dette studie peger således på, at skolernes organisering og ledelse spiller en rolle for, hvordan undervisningen bliver gennemført. Dette fund støttes af et dansk studie af fravær i daginstitutioner, som viser, at der er en sammenhæng mellem, hvor ofte en leder er fraværende, og hvor ofte de ansatte er fraværende (Nielsen, 2008).

8.3 Studier fra andre vestlige lande

Selvom der zoomes ud fra den skandinaviske kontekst, er litteraturen om brugen og betydningen af vikarer i skolen stadig ikke omfangsrig, hvilket også konkluderes af flere studier (Clotfelter, Ladd & Vigdor, 2009; Miller; Murnane & Willett, 2008a; OECD, 2018). Denne undersøgelse har identificeret 25 yderligere studier ved at flytte fokus fra Skandinavien til resten af Europa og USA.

8.3.1 Fokus på undervisernes fravær frem for fokus på antal vikartimer

Fælles for studierne er, at de primært har fokus på undervisernes fravær ("teacher absenteeism") og kun i mindre grad har fokus på, hvordan fraværet dækkes og brugen af vikarer. Fravær opgøres i disse studier oftest som antal/andel dage, som en underviser har været fraværende i løbet af skoleåret. I de fleste tilfælde opgøres alene fravær, som skyldes sygdom og evt. "personlige årsager", da dette udgør det primære fravær samt antages at være den del af fraværet, der kan reduceres (i modsætning til fravær fx pga. ferie og opkvalificering) (se fx Ervasti, 2012a, 2012b, 2012c; Gershenson, 2016a, 2016b; Miller, Murnane & Willett, 2008a, 2008b). Studierne fra USA dokumenterer i forlængelse heraf, at underviserne gennemsnitligt er fraværende i 5-10 % af dagene i løbet af skoleåret (Clotfelter, Ladd & Vigdor, 2009; Finlayson, 2009; Gershenson, 2016a, 2016b; Miller, Murnane & Willett, 2008a, 2008b).

Metoden til at opgøre fravær i disse studier afviger dermed fra studierne initieret af UVM, som i stedet for at opgøre undervisernes fravær opgør antallet af vikartimer. De danske studier initieret af UVM har også en bredere definition, da fx timer, som læses som vikartimer grundet opkvalificering, møder og ferie mv., også tælles med i det samlede antal vikartimer. En OECD-rapport fra 2018 opgør i stedet vikardækning ved at undersøge, hvor stor en procentdel af lærerkorpset, som udgøres af vikarer. Danmark har i denne opgørelse den laveste andel vikarer (2 % i 2014) blandt 6 lande.

¹² Rigsrevisionen konstaterede i rapporten fra 2018, at antallet af timelønnede vikarer var steget med 47 %. Imidlertid havde Rigsrevisionen kun adgang til data for de første 5 måneder af 2017. KL har efterfølgende lavet beregning af stigning fra 2014 til 2017 med udgangspunkt i alle 12 måneder for 2017 og fundet en stigning på 31 % (KL, 2018).

Rapporten ekspliciterer dog, at landene har forskellig måde at opgøre andelen af vikarer på, hvorfor tallene ikke er sammenlignelige (OECD, 2018).

En del af forskellen i opgørelserne mellem studierne kan skyldes forskelle i de overenskomstmæssige rettigheder, undervisere har i de forskellige lande, samt forskelle i skemaplanlægning (nogle lande har samme skema hver dag). Forskellen kan dog også være udtryk for interesseforskelle. I et forskningsperspektiv kan det være relevant at fokusere på netop den del af fraværet, som er mest påvirkelig, mens det er relevant at tage udgangspunkt i det samlede antal vikartimer (uanset fraværsårsagen), hvis man gerne vil dokumentere og følge udviklingen i vikartimer over tid.

8.3.2 Negativ sammenhæng mellem undervisernes fravær og elevernes faglige resultater

Nogle få kvalitative studier undersøger sammenhængen mellem underviserfravær og elevernes læring og trivsel (Rundall, 1986; Turbeville, 1987). Resultaterne fra de kvalitative studier peger på, at fraværet af klassens (erfarne) undervisere skaber en diskontinuitet, som påvirker eleverne i klassen negativt. Erfaring hos underviseren skal forstås som kendskab til klassens sociale dynamikker, men også indsigt i den enkelte elevs – sociale såvel som faglige – behov (Rundall, 1986; Turbeville, 1987). Samtidig peger andre studier på, at vikarernes uddannelsesbaggrund kan udfordre tilegnelsen af den fagfaglige viden, hvis vikarens fagfaglige viden er begrænset (Varlas, 2001). Dette fund støttes af anden lignende litteratur, som finder, at elever, der undervises af nyuddannede lærere, opnår relativt dårligere resultater, end elever, der undervises af mere erfarne lærere (Clotfelter; Ladd & Vigdor, 2009, 2010; Rivkin, Hanushek & Kain, 2015). Derudover klarer de socioøkonomisk udsatte elever sig bedre ved erfarne lærere end ved mindre erfarne lærere (Mikkelsen, 2013). Bjørnholt et al. beskriver, at erfaring styrker lærernes fagfaglige forudsætninger og samtidig giver en større selv-sikkerhed i undervisningssituationen (2017).

Kvantitative sammenhængsstudier finder også en negativ sammenhæng mellem underviserfravær og elevernes faglige resultater (fx Cantrell, 2003; Finlayson, 2009). Det er dog metodisk vanskeligt at teste effekten af underviserfravær/vikartimer på elevernes faglige præstationer. For det første kan undervisernes fravær være betinget af elevgruppen. Elever med flere social- og/eller indlæringsvanskeligheder kan lede til øget stress hos underviserne og dermed potentielt mere underviserfravær. Flere amerikanske studier dokumenterer da også en sammenhæng mellem skoler med lav socioøkonomisk status og underviserfravær. Desto mere socialt belastet skolen er, desto større er underviserfraværet (Clotfelter, Ladd & Vigdor, 2009; Dana, 2014; Hanushek, Kain & Rivkin, 2004).

For det andet peger et studie på, at fravær hænger sammen med undervisernes evner (Jacob & Walsh, 2011). Mindre kompetente undervisere (målt ved skolelederens vurdering og hvor meget underviseren bidrager til elevernes faglige præstationer¹³) er generelt mere fraværende. Effekten af undervisernes fravær kan derfor være svær at adskille fra andre faktorer, som har betydning for elevernes faglige resultater som fx elevernes socioøkonomiske baggrund.

Nogle studier forsøger at håndtere denne problematik ved at anvende et mere sofistikeret analyse-design¹⁴ (Clotfelter; Ladd & Vigdor, 2009; Gershenson, 2016b; Miller; Murnane & Willett, 2008a, 2008b). Disse effektstudier finder alle en signifikant negativ effekt af undervisernes fravær på elevernes faglige præstationer. Studierne er dog uenige om størrelsen på effekten. Mens Clotfelter, Ladd & Vigdor (2009) og Gershenson (2016b) finder en statistisk sammenhæng mellem underviserfravær og faglige resultater, som af forfatterne vurderes at være begrænset, vurderes den statistisk

¹³ Value-added scores.

¹⁴ For eksempel ved at anvende tidsseriedata, lærer fixed effects, instrument variabler og udnytte variation introduceret ved nye politikker, som giver anledning til ændringer i brugen af vikarer.

sikre (negative) effekt hos Miller, Murnane & Willett (2008a, 2008b) at være ikke-negligierbar. Forskellen i betydningen af fravær kan muligvis delvis forklares med, at Miller, Murnane & Willett (2008a, 2008b) undersøger betydning af underviserfravær på skoler med mange socialt udsatte elever. Clotfelter, Ladd & Vigdor (2009) finder netop, at betydningen af underviserfravær er større for de socialt svageste.

Resultaterne stemmer overens med studier af relaterede problemstillinger såsom fx betydningen af undervisernes kompetencer. Selvom en række undersøgelser dokumenterer en positiv sammenhæng mellem læreruddannede undervisere og elevernes faglige præstationer (Brouwer & Korthagen, 2005; Darling-Hammond, 2000; Hill, Rowan & Ball, 2005; Metzler & Woessmann, 2012), finder andre undersøgelser ingen eller blot en meget svag sammenhæng mellem undervisernes baggrundskarakteristika og elevers faglige resultater. Det gælder ikke mindst i en dansk sammenhæng, hvor både Mikkelsen (2013) og Bjørnholt et al. (2017) finder en meget begrænset sammenhæng mellem undervisernes uddannelse og elevernes faglige resultater.

8.3.3 Kontekst og ledelsens betydning for undervisernes fravær

Litteraturen beskæftiger sig endvidere med forklaringer på, *hvorfor* der er forskel på niveauet af fravær mellem skoler/undervisere – og hvilke redskaber der kan forebygge fravær og vikarbrug. En række studier finder som nævnt en sammenhæng mellem skoler med lav socioøkonomisk status og underviserfravær (Clotfelter, Ladd & Vigdor, 2009; Dana, 2014; Hanushek, Kain & Rivkin, 2004). Disse studier peger på, at undervisernes fravær kan være en del af et større problem på skoler med mange socialt udsatte børn. To finske studier finder en sammenhæng mellem undervisernes fravær og skolernes psykiske miljø (målt som omfanget af mobning, vandalisme og elevfravær) samt elevernes trivsel (Ervasti et al., 2012a, 2012b). Skoler med dårligere psykisk arbejdsmiljø og lavere trivsel har højere underviserfravær, hvilket forklares med, at underviserne på disse skoler oplever højere arbejdsstress (ibid.). Skolens omgivelser og faciliteter kan også spille en rolle. En andet finsk studie finder en sammenhæng mellem luftkvaliteten på skolen og undervisernes fravær (Ervasti et al., 2012c), mens flere eksperimentstudier viser, at brugen af håndsprit mindsker undervisernes fravær ved at reducere spredningen af infektionssygdomme (Hammond et al., 2000; Thompson, 2004).

Litteraturen viser også, at ledelse og organisering kan have en betydning for undervisernes fravær. Undervisere, der personligt (telefonisk) skal sygemelde sig til skolelederen, er fx langt sjældnere fraværende end undervisere, der skal ringe til en anden instans eller kan skrive en meddelelse (Miller; Murnane & Willett, 2008). Skolens opfattelse af underviserfravær samt andre underviseres fravær viser sig også at have en effekt på den enkelte undervisers fravær (Bradley; Green & Leeves, 2007). Dette fund kan være et resultat af en "sygdomskultur" på den pågældende skole, hvor det bliver acceptabelt at tage mange sygedage. Det er dog også muligt, at andre underviseres fravær giver anledning til øget arbejdspress og stress, hvilket leder til mere fravær hos den enkelte underviser.

Disse fund stemmer overens med resultater fra en bredere litteratur omkring sygefravær og ledelse/arbejdsmiljø (se fx Michie & Williams, 2003) også i den danske kontekst. Et meta-studie af årsager til fravær i Danmark blandt alle beskæftigede viser, at ledelse/arbejdsmiljø har en betydning for de ansattes fravær (Lund & Labriola, 2009).

8.3.4 Få studier med fokus på kvaliteten i vikarundervisningen samt på elevernes trivsel

De gennemgåede studier har primært fokus på undervisernes fravær, mens studier af kvaliteten af vikarundervisningen (herunder forskellen på forskellige typer af vikarer) er yderst begrænset. Et

enkelt studie undersøger holdninger til vikarundervisningen. Dette studie viser, at underviserne generelt ikke har stor tiltro til vikarens evner, samt at vikarerne selv savner opkvalificering og ikke er tilfreds med kvaliteten af deres undervisning (Glatfelter, 2006). I et andet studie finder Clotfelter, Ladd & Vigdor (2009) en mindre negativ effekt af undervisernes fravær på elevernes faglige præstationer, når vikaren er certificeret¹⁵ (i forhold til ikke-certificerede vikarer). Forskellen mellem effekten af certificerede vikarer i forhold til ikke-certificerede vikarer er dog lille og ikke robust, og også vikarundervisning med certificerede vikarer har en negativ effekt på elevernes præstationer.

Givet de få studier af kvaliteten af vikarundervisningen kan litteraturen på nuværende tidspunkt ikke give nogen klare svar på, hvorfor underviserfravær giver lavere faglige præstationer. Skyldes de lavere faglige resultater vikarenes kvalifikationer, mangelfuldt kendskab til klassen, lærerplanen/det konkrete indhold, eleverne eller noget helt andet?

Ligeledes findes der ingen studier af sammenhængen mellem forskellige typer af underviserfravær og brugen af vikarer. Miller, Murnane & Willett (2008a) påpeger, at fravær grundet vejret (frost- og snefri) leder til større negative effekter på elevernes præstationer sammenholdt med andet fravær. Dette kan skyldes, at uforudset fravær (fx på grund af vejret) er svært at dække med kompetente vikarer. Da vejret dog samtidig kan give anledning til elevfravær, er det svært på baggrund af dette studie at konkludere noget med hensyn til sammenhængen mellem forskellig typer af fraværstyper og vikarundervisningens kvalitet. Det er således fortsat uafklaret, om der er en sammenhæng mellem forskellige typer af fravær, brugen af vikarer, undervisningens kvalitet og elevernes præstationer.

Ingen af de fundne kvantitative undersøgelser undersøger effekten af underviserfravær på elevernes trivsel, selvom flere studier påpeger, at netop trivslen forventes påvirket af underviserfravær (Rundall, 1986; Turbeville, 1987). Der er studier, der viser en sammenhæng mellem elev-lærerrelation og elevtrivsel: fx viser Van Petegem et al. (2007), at lærer-elev-relationen påvirker elevens trivsel i skolen generelt, mens Klem & Connell (2004) viser, at elever, der oplever engagerede undervisere, rapporterer et højere engagementsniveau og klarer sig bedre i skolen fagligt. Men vi har ikke fundet litteratur, der direkte kobler underviserfravær og elevtrivsel. Gershenson (2016a) finder dog, at der er en negativ effekt af underviserfravær på elevernes fravær, hvilket kunne indikere, at undervisernes fravær har en betydning for elevernes trivsel og lyst til at være i klasselokalet.

8.4 Status på den eksisterende viden

Opsummerende kan det konkluderes, at selvom antallet af studier af underviserfravær og brugen af vikarer ikke er overvældende, er der bred enighed i litteraturen om, at øget underviserfravær giver lavere faglige resultater – også i de studier, der forsøger at estimere kausaleffekten af underviserfravær. Der er dog uenighed om, hvor stor den negative effekt af undervisernes fravær er for elevernes præstationer. Nogle studier finder, at effekten er ikke-negligelbar, mens andre studier finder en meget begrænset effekt.

Den eksisterende litteratur giver ikke et klart bud på, hvorfor underviserfravær giver lavere faglige præstationer, da studier af kvaliteten af vikarundervisningen (herunder forskelle mellem forskellige typer af vikarer) er yderst begrænset. Dermed giver litteraturen få svar på, om elevernes faglige resultater vil være upåvirket af underviserfravær, såfremt fx bedre uddannede vikarer/vikarer med bedre kendskab til klassen forestod vikarundervisningen.

De tidligere studier viser, at en række forskellige kontekstfaktorer, som fx skolens psykiske miljø, elevsammensætning og elevtrivsel, kan have betydning for undervisernes fravær. Mens disse forhold kan være sværere at ændre på den korte bane, peger litteraturen dog også på, at organisering

¹⁵ Har bacheloruddannelse, dog ikke nødvendigvis en læreruddannelse.

og ledelse spiller en rolle for (syge)fraværet. I en dansk kontekst er det værd at bemærke, at ledelse givet også spiller en rolle i forhold til fravær grundet møder, ekskursioner, kompetenceudvikling og lignende. Ledelse og kontekst spiller formentlig også en rolle i forhold til, hvordan undervisernes fravær dækkes. Ingen af de inkluderede studier har dog undersøgt denne sammenhæng.

9 Datakilder og metode

Rapportens analyser bygger på et undersøgelsesdesign, hvor vi kombinerer kvalitative interview og et kvantitativt datamateriale. Mens den kvalitative del af undersøgelsen har haft en mere udforskende karakter, med særligt fokus på undersøgelsesspørgsmål 1, har den kvantitative del af undersøgelsen haft særligt fokus på undersøgelsesspørgsmål 2-4 (jf. kapitel 1). Den kvantitative del bidrager yderligere i forhold til at undersøge, om de kvalitative fund og resultater kan generaliseres til en større population af skoler. Tilsammen bidrager designet til en øget tiltro til resultaterne, når undersøgelsens forskellige metoder og data henfører til samme konklusion(er).

Boks 9.1 Centrale pointer

- Undersøgelsen anvender et kombineret analysedesign bestående af 19 interview og en kombination af spørgeskemadata og data om skoler og kommuner.
- Spørgeskemaundersøgelsen har en svarprocent på 77 %.
- Spørgeskemaundersøgelsen er repræsentativ for den samlede population af skoler.

De to typer af data præsenteres i det følgende.

9.1 De kvalitative interview

Givet undersøgelsens ambition om at afdække, hvad forskellige aktører forstår ved vikarundervisning, har vi gennemført interview med fem forskellige typer af aktører. Med en kombination af forskellige interviewpersoner med forskellige indsigter kan det kvalitative design give en forståelse for nuancer på skolernes hverdag med vikarer.

- 10 interview med skoleledere¹⁶
- 3 interview med forvaltningschefer (skolechefer eller børn og unge-chefer)
- 2 interview med skolebestyrelsesformænd
- 1 interview med kontaktperson hos Skole og Forældre
- 3 interview med kontaktpersoner hos systemleverandører (IST, KMD og Kombit).

9.1.1 Interview med skoleledere

De 10 skoleledere blev udvalgt blandt de 314 skoler, som deltog i UVM's undersøgelse fra 2018. Skolerne blev udvalgt med henblik på at sikre variation på andelen af vikartimer¹⁷, andelen af vikartimer varetaget af uuddannede/læreruddannede samt skolestørrelse. I udvælgelsen af skolerne blev der samtidig lagt vægt på at få geografisk spredning på skolerne. Tabel 9.1 giver et overblik over skolernes størrelse, andelen af vikartimer og andelen af vikartimer dækket af henholdsvis læreruddannet og uuddannet personale (personale uden pædagog- eller læreruddannelse eller tilsvarende kvalifikationer).¹⁸

Med variationen på disse forhold, som vi formoder har indflydelse på skoleledernes perspektiver, tilstræber vi et design, som kan skabe flest mulige nuancer, refleksioner og aspekter på vikarers

¹⁶ På en af skolerne anbefalede skolelederen, at vi interviewede både skolelederen og mellemlideren, som står for vikardækningen. I rapporten bliver alle de interviewede omtalt som skoleledere.

¹⁷ Målt som andelen af timer ud af det samlede antal planlagte timer, som ikke blev afholdt som planlagt med den tiltænkte underviser.

¹⁸ Vikartimer dækket af personale med pædagoguddannelse er udeladt af tabellen.

betydning for skolernes daglighed. Det analytiske fokus i interviewene har været skoleledernes forståelse af vikarbegrebet samt oplevelser og erfaringer med underviserfravær, brug af vikarer og registrering af disse på skolerne. Interviewene blev foretaget som besøgsinterview og havde en varighed på 45-60 minutter. Interviewene blev foretaget med udgangspunkt i en semi-struktureret interviewguide.

Tabel 9.1 Interviewskoler

Nummer	Skolestørrelse	Andel viktimer	Andel viktimer dækket af læreruddannede	Andel viktimer dækket af uuddannede
3	Lille	Lav	Lav	Lav
9	Lille	Gennemsnitlig	Gennemsnitlig	Gennemsnitlig
4	Lille	Høj	Lav	Høj
5	Mellem	Lav	Høj	Gennemsnitlig
1	Mellem	Gennemsnitlig	Høj	Lav
10	Mellem	Høj	Høj	Lav
7	Stor	Lav	Gennemsnitlig	Høj
8	Stor	Gennemsnitlig	Lav	Høj
2	Stor	Høj	Gennemsnitlig	Gennemsnitlig
6	Stor	Høj	Gennemsnitlig	Gennemsnitlig

Kilde: Data fra UVM's datawarehouse og STILs registrering af vikardækning (2018).

9.1.2 Kommunale forvaltningschefer, bestyrelsesformænd og Skole og Forældre

For at få andre perspektiver på forståelsen af vikarundervisninger har vi valgt at inkludere interview med forvaltningscheferne, bestyrelsesformænd samt en repræsentant for Skole og Forældre. Med hhv. 3, 2 og 1 interview er den viden, som disse interview har givet, ikke genstand for nogen form for statistisk eller analytisk generalisering. Givet undersøgelsens udforskende karakter har vi imidlertid fundet det vægtigt at inkludere:

- De kommunale forvaltningscheferes fokus på og forståelse af vikarbegrebet samt forvaltningens involvering i vikardækningen på kommunens skoler
- Skolebestyrelsesformænd og kontaktpersonen hos Skole og Forældres fokus på og forståelse af vikarbegrebet som repræsentanter for forældre og skolebestyrelser samt deres involvering i vikardækningen.

Samtlige interview tog – grundet undersøgelsens delvist udforskende karakter – udgangspunkt i semi-strukturerede spørgsmål. Interviewene med skolebestyrelsesformændene og kontaktpersonen hos Forældre og Skole blev foretaget som telefoninterview og havde en varighed på 20-30 minutter. Interviewene med de kommunale forvaltningschefer blev foretaget som besøgsinterview med en kortere varighed (15-20 minutter) i forbindelse med en allerede fastlagt VIVE-undersøgelse angående kommunens rolle i arbejdet med folkeskolereformen. Tabel 9.2 viser, hvordan de tre kommuner fordeler sig med hensyn til størrelse, beskatningsgrundlag, den gennemsnitlige klassekvotient og udgifter til folkeskolen pr. elev i kommunen.

Tabel 9.2 Interviewkommuner

	Kommune 1	Kommune 2	Kommune 3
Indbyggertal	Under gennemsnit	Gennemsnitlig	Under gennemsnit
Beskatningsgrundlag	Under gennemsnit	Gennemsnitlig	Over gennemsnitte
Klassekvotient	Under gennemsnit	Over gennemsnit	Under gennemsnit
Udgift til folkeskole pr. elev	Undergennemsnit	Over gennemsnit	Under gennemsnit

Kilde: Kommunale nøgletal.

9.1.3 Systemleverandører

Interviewene med kontaktpersonerne hos IST, KMD og Kombit er udført som telefoninterview. Disse interview er foretaget som ekspertinterview med udgangspunkt i en semi-struktureret interviewguide. Interviewene med systemleverandørerne IST, KMD og Kombit havde til hensigt at opnå viden om, hvilke muligheder de software løsninger, som anvendes af det store flertal af skoler, giver i forhold til at registrere brugen af vikarer i folkeskolen.

9.2 Det kvantitative datamateriale

Det kvantitative datamaterialet består af en kobling mellem fire typer af data:

- Kommunale nøgletal for alle kommuner (fx udgifter til folkeskole pr. elev)
- Data for alle skoler fra UVM's datawarehouse (fx skolestørrelse)
- UVM's undersøgelse fra 2018, hvor 314 skoler registrerede deres brug af vikarer for 3 uger i april
- En spørgeskemaundersøgelse indsamlet af VIVE i februar 2019 blandt de 314 skoler, som deltog i vikarundersøgelsen i 2018.

Ved at anvende flere datakilder har vi mulighed for mere sofistikerede kvantitative analyser, som ikke blot kan besvare, hvordan skolerne registrerer og bruger vikarer, men også sammenkoble baggrundsforhold for skolerne og dermed skabe nogle mere dybdegående forklaringer og forståelser for vikarbrug i danske folkeskole.

9.2.1 Spørgeskemaundersøgelsen

Spørgeskemaundersøgelsen blev udsendt blandt de 314 skoler, som deltog i vikarundersøgelse i 2018. Denne respondentgruppe blev valgt, da vi for disse skoler har mulighed for at sammenholde skolernes besvarelser i spørgeskemaundersøgelsen med deres registrering af vikarundervisning i 2018.

I spørgeskemaundersøgelsen er skolerne blevet spurgt til årsagerne til undervisernes fravær, hvordan de dækker fraværet med vikarer samt deres registreringspraksis. Spørgeskemaet er rettet specifikt til skolelederne. I en række tilfælde har skolerne dog spurgt om tilladelse til, at en anden person svarer på spørgeskemaet. Dette skyldes, at skolelederen ikke alle steder er direkte involveret i skolens vikardækning (jf. kapitel 6).

Som Tabel 9.3 viser, er det dog primært skolelederne, som har besvaret spørgeskemaet. På over 70 % af skolerne har vi en besvarelse fra skolelederen. På 15 % af skolerne har viceskolelederen besvaret skemaet, mens afdelingslederne har besvaret skemaet på 10 % af skolerne. For en lille gruppe på

15 skoler (6 %) er det en anden person, som har besvaret skemaet. Dette er i over halvdelen af tilfældene en anden type af leder (fx en administrativ leder), mens det på de øvrige skoler enten er en administrativ medarbejder eller en lærer/pædagog med ansvar for vikardækningen.

Tabel 9.3 Hvem besvarer spørgeskemaet? Procent

Skoleleder	Viceskoleleder	Afdelingsleder	Andre	Procent i alt (antal)
70,5	14,6	9,5	5,5	100 (243)

Kilde: Spørgeskema til skoleleder (2019).

9.2.2 Repræsentativitetsanalyse

Vi finder helt overordnet, at vores stikprøve minder om populationen. Spørgeskemaundersøgelsen har en samlet svarprocent på 77 %. Tabel 9.4 viser, at de 71 skoler, som ikke har besvaret spørgeskemaet, ligner de skoler, som har besvaret spørgeskemaet med hensyn til den gennemsnitlige andel af vikartimer. Den gennemsnitlige andel vikartimer er knap 11 % på de skoler, som har besvaret spørgeskemaet, mens den er 11,5 % på de skoler, som ikke har besvaret spørgeskemaet. Denne forskel er ikke statistisk sikker. Der er heller ikke statistisk sikker forskel på skoler, som har besvaret spørgeskemaet, og skoler, der ikke har besvaret spørgeskemaet, med hensyn til skolestørrelse, trivsel og med hensyn til udgifter pr. elev og beskatningsgrundlaget i kommunen.

Tabel 9.4 Repræsentativitetsanalyse

	Besvaret	Ikke besvaret	P-værdi	Antal skoler
Svarprocent	77,4	22,6		314
Gennemsnitlig andel vikartimer (%)	10,8	11,5	0,2762	314
Skolestørrelse (antal elever)	454	453	0,9765	313
Faglig trivsel (indeks)	3,2	3,2	0,8584	310
Social trivsel (indeks)	3,5	3,5	0,7616	310
Udgifter pr. elev i kommunen (kr.)	67.986	69.248	0,1433	314
Beskatningsgrundlag i kommunen (kr.)	186.009	183.911	0,6866	314

Anm.: P-værdier fra t-test af forskellighed. Indeks for faglig og social trivsel er udarbejdet af STIL (STIL, 2015). Indekssets skala går fra 1-5, hvor 5 er udtrykket for det højeste niveau af trivsel.

Kilde: UVM's registrering af vikardækning (2018), spørgeskema til skoleleder (2019), kommunale nøgletal (2018) og tal fra den nationale trivselsmåling (STIL, 2018).

De 243 skoler, som har besvaret spørgeskemaundersøgelsen, ligner desuden den fulde population af skoler. Tabel 9.5 viser, at de deltagende skoler i gennemsnit er lidt større end den fulde population af skoler. Forskellen er ikke statistisk sikker. I forhold til trivsel afviger de 243 deltagende skoler heller ikke fra den fulde population af skoler, og der er heller ingen forskel mellem de deltagende skoler og den fulde population af skoler, når det kommer til kommunens udgifter pr. elev og beskatningsgrundlaget.

Da behovene og mulighederne for vikardækning kan være forskellige mellem store og små skoler, vil vi i undersøgelsen belyse relevante forskelle i besvarelserne mellem store og små skoler. Store skoler defineres som skoler med et elevtal over gennemsnittet¹⁹, mens små skoler har et elevtal lig eller under det gennemsnitlige antal elever. Vi vil også i rapporten belyse forskelle i besvarelserne mellem skoler med et højt og lavt niveau af vikartimer. Skoler med et lavt antal vikartimer er skoler med under 11 % vikartimer (gennemsnittet fra 2018), skoler med et højt antal vikartimer har 11 %

¹⁹ Gennemsnit beregnet på baggrund af alle skoler.

vikartimer eller derover. Forskellene mellem skolerne vil kun i enkelte tilfælde blive afrapporteret i tabeller. I stedet bliver forskellene kommenteret i teksten.

Table 9.5 Repræsentativitetsanalyse – alle skoler

	Besvaret	Population af skoler	P-værdi	Antal skoler
Skolestørrelse (antal elever)	454	435	0,3064	1.237
Faglig trivsel	3,2	3,2	0,3531	1.079
Social trivsel	3,5	3,5	0,8062	1.080
Udgifter pr. elev i kommunen (kr.)	67.986	68.072	0,8605	1.237
Beskatningsgrundlag i kommunen (kr.)	186.009	185.178	0,7373	1.237

Anm.: P-værdier fra t-test af forskellighed. Indeks for faglig og social trivsel er udarbejdet af STIL (STIL, 2015). Indekssets skala går fra 1-5, hvor 5 er udtrykket for det højeste niveau af trivsel.

Kilde: UVM's registrering af vikardækning (2018), spørgeskema til skoleleder (2019), kommunale nøgletal (2018) og tal fra den nationale trivselsmåling (STIL, 2018).

For at teste eventuelle forskelle mellem store og små skoler og mellem skoler med høj og lav andel af vikartimer vil vi anvende signifikanstest (t-test). Testen tester (under visse antagelser), om forskelle mellem grupper besvarelser af de samme spørgsmål blot er udtryk for statistiske tilfældigheder (Agresti & Finlay, 2009). I rapporten vil forskelle, som er statistisk signifikante på mindst et 5-procents-niveau, anses som værende statistisk sikre.

Selvom rapporten finder en række signifikante forskelle mellem grupper (fx mellem skoler med højt og lavt niveau af vikartimer), er det vigtigt at bemærke, at sådanne forskelle ikke kan tolkes som udtryk for kausale sammenhænge. Det ligger uden for denne rapport's fokusområde at undersøge, hvad der giver anledning til et højt og lavt niveau af vikartimer. Samtidig finder vi i kapitel 2 mindre forskelle i skolernes forståelse af vikarundervisning og i skolernes *interne* registrering af vikarundervisning. Såfremt skolernes forståelse af vikarundervisning også har haft indflydelse på registreringen af vikarundervisningen i forbindelse med STILs undersøgelse fra 2018, kan dette udfordre målingsvaliditeten (sikkerheden af målingen) af brugen af vikarer i 2018-undersøgelsen. Forskelle mellem skoler med højt og lavt niveau af vikartimer skal derfor tolkes med en vis varsomhed.

Litteratur

- Aftale (2019). Aftale mellem regeringen (Venstre, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti), Socialdemokratiet, Dansk Folkeparti, Radikale Venstre og Socialistisk Folkeparti om *Folkets skole: Faglighed, dannelse og frihed – justeringer af folkeskolen til en mere åben og fleksibel folkeskole*. 30. januar 2019.
- Agresti, A. & Finlay, B. (2009). *Statistical Methods for the Social Sciences*. Upper Saddle River, N.J.: Pearson Prentice Hall.
- Bayard, S.R. (2003). *A study of the relationship between teacher absenteeism, teacher attributes, school schedule and student achievement*. Unpublished EdD, Florida Atlantic University, Boca Raton, USA.
- Bjørnholt, B., Kristensen, N., Jacobsen, R.H., Bæk, T.A., Iversen, K., Skov, P.R., Justesen, K. & Jensen, J.M (2017). *Kompetenceudvikling og kompetencedækning i folkeskolen*. København: KORA – Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning.
- Bradley, S., Green, C. & Leever, G. (2007). Worker absence and shirking: Evidence from matched teacher-school data. *Labour Economics*, 14, 319-334.
- Brouwer, N. & Korthagen, F. (2005). Can teacher education make a difference? *American Educational Research Journal*, 42(1), 153-224.
- Cantrell, S. (2003). *Pay and performance: The utility of teacher experience, education, credentials, and attendance as predictors of student achievement at elementary schools in LAUSD*. Los Angeles: LAUSD - Los Angeles Unified School District, Program Evaluation and Research Branch.
- Clotfelter, C.T., Ladd, H.F. & Vigdor, J. (2005). Who Teaches Whom? Race and the Distribution of Novice Teachers. *Economics of Education Review*, 24(4), 377-392.
- Clotfelter, C.T., Ladd, H.F. & Vigdor, J. (2007). Teacher Credentials and Student Achievement: Longitudinal Analysis with Student Fixed Effects. *Economics of Education Review*, 26(6), 673-682.
- Clotfelter, C.T., Ladd, H.F. & Vigdor, J. (2009). Are Teacher Absences Worth Worrying about in the United States? *Education Finance and Policy*, 4(2), 115-149.
- Clotfelter, C.T., Ladd, H.F. & Vigdor, J. (2010). Teacher Credentials and Student Achievement in High School: A Cross-Subject Analysis with Student Fixed Effects. *Journal of Human Resources*, 45(3), 655-681.
- Dana, L.B. (2014). *Relationships among job satisfaction, professional efficacy, student and school performance, and teacher absenteeism*. Doctoral dissertation. University of Southern Mississippi, Hattiesburg, USA.
- Darling-Hammond, L. (2000). Teacher Quality and Student Achievement. *Education policy analysis archives*, 8, 1.

- Ehrenberg, R.G., Ehrenberg, R.A., Rees, D.I. & Ehrenberg, E.L. (1991). School district leave policies, teacher absenteeism, and student achievement. *Journal of Human Resources*, 26, 72-105.
- Ervasti, J., Kivimäki, M., Puusniekka, R., Luopa, P., Pentti, J., Suominen, S., Ahola, K., Vahtera, J. & Virtanen, M. (2012a). Students' school satisfaction as predictor of teachers' sickness absence: a prospective cohort study. *European Journal of Public Health*, 22(2): 215-219.
- Ervasti, J., Kivimäki, M., Puusniekka, R., Luopa, P., Pentti, J., Suominen, S., Ahola, K., Vahtera, J. & Virtanen, M. (2012b). Association of pupil vandalism, bullying and truancy with teachers' absence due to illness: a multilevel analysis. *Journal of School Psychology*, 50(3), 347-361.
- Ervasti, J., Kivimäki, M., Puusniekka, R., Luopa, P., Pentti, J., Suominen, S., Ahola, K., Vahtera, J. & Virtanen, M. (2012c). School environment as predictor of teacher sick leave: data-linked prospective cohort study. *BMC Public Health*, 12(1), 770.
- Finlayson, M. (2009). *The impact of teacher absenteeism on student performance: The case of the Cobb County School District*. Thesis. Kennesaw State University.
- Freeman, R. & Grant, F. (1987). How we increased staff attendance by 16 percent and saved \$156,000. *American School Board Journal*, 174(2), 31.
- Gershenson, S. (2016a). Linking Teacher Quality, Student Attendance, and Student Achievement. *Education Finance and Policy*, 11(2), 125-149.
- Gershenson, S. (2016b). Performance Standards and Employee Effort: Evidence from Teacher Absences. *Journal of Policy Analysis and Management*, 35(3), 615-638.
- Glatfelter, A.G. (2006). *Substitute Teachers as Effective Classroom Instructors*. A Doctoral Dissertation. Los Angeles: University of California (UCLA).
- Hammond, B., Ali, Y., Fendler, E., Dolan, M. & Donovan, S. (2000): Effect of hand sanitizer use on school absenteeism. *American Journal of Infection Control*, 28(5), 340-346.
- Hanushek, E., Kain, J. & Rivkin, S. (2004). The revolving door: A path-breaking study of teachers in Texas reveals that working conditions matter more than salary. *Education Next*, 4(1), 76-83.
- Hill, H.C., Rowan, B. & Ball, D.L. (2005). Effects of Teachers' Mathematical Knowledge for Teaching on Student Achievement. *American Educational Research Journal*, 42(2), 371-406.
- Jacob, A.B. & Walsh, E. (2010). What's in a rating? *Economics of Education Review*, 30(3), 434-448.
- Jacobson, S.L. (1990). Attendance incentives and teacher absenteeism. *Planning and Changing*, 21(2), 78-93.
- Jacobson, S.L., Gibson, O., & Ramming, T. (1993). Toward a reconception of absence in the school workplace: Teacher absenteeism as invention and social exchange. Paper presented at the annual meeting of the American Education Finance Association, Albuquerque, NM.
- KL (2018). *Antallet af timelønnede lærere i folkeskolen. Baggrundsnotat om tallene*. København: KL.

- Klem, A.M. & Connell, J.P (2004). Relationships matter: Linking teacher support to student engagement and achievement. *Journal of School Health* 74(7), pp. 262-273
- Lund, T. & Labriola, M. (2009). Sickness absence in Denmark – research, results, and reflections. *Scandinavian Journal of Work, Environment & Health Suppl.*(7): 5-14.
- Meier, K., Favero, N. & Zhu, L. (2015). Performance Gaps and Managerial Decisions: A Bayesian Decision Theory of Managerial Action, *Journal of Public Administration Research and Theory, Volume 25, Issue 4, October 2015*, 1221-1246.
- Metzler, J. & Woessmann, L. (2012). The Impact of Teacher Subject Knowledge on Student Achievement: Evidence from within-Teacher within-Student Variation. *Journal of Development Economics*, 99(2): 486-496.
- Michie, S. & Williams, S. (2003): Reducing work related psychological ill health and sickness absence: a systematic literature review. *Occupational and Environmental Medicine*, 60, 3-9.
- Mikkelsen, M.F. (2013): Lærernes baggrund: Kompetencer, køn og erfaring. I *Lærere, undervisning og elevpræstationer i folkeskolen*, red. S.C. Winter & V.L. Nielsen (13:09), 207-223. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Miller, R.T., Murnane, R.J. & Willett, J.B. (2008a): Do teacher absences impact student achievement? Longitudinal evidence from one urban school district. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 30(2), 181-200.
- Miller, R.T., Murnane, R.J. & Willett, J.B. (2008b). Do worker absences affect productivity? *International Labour Review*, 147(1), 71-89.
- Nielsen, A. (2008). Determinants of Absenteeism in Public Organizations: a unit-level analysis of work absence in a large Danish municipality. *The International Journal of Human Resource Management*, 19(7), 1330-1348.
- Nielsen, P.A. (2013). Performance Management, Managerial Authority, and Public Service Performance. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 24(2), 431-458.
- Nielsen, P.A. (2014). Learning from Performance Feedback: Performance Information, Aspiration Levels, and Managerial Priorities. *Public Admin*, 92: 142-160.
- OECD (2018). Early career teachers: Pioneers triggering innovation or compliant professionals? *OECD Education Working Paper No. 190. EDU/WKP 2008(26)*
- Perrin, B. (1998). Effective Use and Misuse of Performance Measurement. *American Journal of Evaluation*, 19(3), 367-379.
- Pitkoff, E. (1989). Absenteeism among urban high school employees: Organizational variables. Unpublished EdD, Columbia University Teachers College
- Rigsrevisionens beretning om folkeskolereformen (2018): <http://www.rigsrevisionen.dk/media/2104779/sr1017.pdf>
- Rivkin, S.G., Hanushek, E.A. & Kain, J.F. (2005). Teachers, Schools, and Academic Achievement. *Econometrica*, 73(2), 417-458.

- Rundall, R.A. (1986). Continuity in subbing: Problems and solutions. *The Clearing House*, 59(5), 240.
- Sjaastad, J., Carlsten, T.C. & Wollscheid, S. (2016). *Får elevene den opplæringen de har krav på? Kartlegging av undervisningstimer med kvalifiserte lærere i videregående opplæring*. Oslo: NIFU - Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning.
- Smith, D.B. (1984). A study of the relationship between elementary teacher absenteeism and the achievement of elementary pupils in reading and mathematics. Unpublished doctoral dissertation, Michigan State University, East Lansing, USA.
- STIL (2015). *Metodenotat: Beregning af indikatorer i den nationale trivselsmåling i folkeskolen*. [Kbh.]: Styrelsen for IT og Læring, Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling.
- STIL (2018). *Notat om folkeskolers brug af vikarer i undervisningen*. [Kbh.]: Styrelsen for IT og Læring, Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling.
- Thompson, K. (2004). The Effects of Alcohol Hand Sanitizer on Elementary School Absences. *American Journal of Infection Control*, 32(3), E27.
- Turbeville, I.F. (1987). The relationship of selected teacher characteristics on teacher absenteeism in selected school districts of South Carolina. Unpublished doctoral dissertation, University of South Carolina, Columbia USA.
- UNI-C (2011). Planlagt, gennemført og aflyst undervisning i folkeskolen november 2010. [U.st.]: UNI-C Statistik & Analyse.
- UNI-C (2012). Planlagt, gennemført og aflyst undervisning i folkeskolen november 2011. [U.st.]: UNI-C Statistik & Analyse.
- Varlas, L. (2001). Succeeding with substitute teachers. *Education Update*, 43(7), 4-5.
- Van Dooren, W. & Van de Walle, S. (2011). *Performance information in the public sector: how it is used*. New York: Palgrave Macmillan.
- Van Petegem, K., Aelterman, A., Van Keer, H., & Rosseel, Y. (2007). The Influence of Student Characteristics and Interpersonal Teacher Behaviour in the Classroom on Student's Wellbeing. *Social Indicators Research*, 85(2). 279-291.

Bilag 1 Tabeller

Bilagstabel 1.1 Skoleledernes holdning til vigtigheden af og muligheden for at nedbringe andelen af vikartimer

Andel, som i nogen/høj eller meget høj grad mener, at det er ...	Procent	Antal
Muligt at nedbringe skolens andel af vikartimer? ¹	46	241
Afgørende for elevernes læring og trivsel at nedbringe skolens andel af vikartimer? ²	85	242

Note: 1) 2 skoleledere har svaret "ved ikke" og indgår ikke i tabellen. 2) 1 skoleleder har svaret "ved ikke" og indgår ikke i tabellen.
Kilde: Spørgeskema til skoleleder (2019).

Bilagstabel 1.2 Andel af fraværet, som dækkes med forskellige vikartyper, opdelt på fraværstype. Procent

	Planlagt korttidsfravær (1)	Uplanlagt korttidsfravær (2)	Planlagt langtidsfravær (3)	Uplanlagt langtidsfravær (4)
En kendt lærer med fagkompetence (fx parallelklasselæreren)	25 ^{2,4}	14 ^{1,3}	22 ^{2,4}	16 ^{1,3}
En lærer med fagkompetence	7 ^{2,3,4}	5 ^{1,3,4}	12 ^{1,2}	14 ^{1,2}
En kendt lærer/pædagog	23 ^{2,3,4}	17 ^{1,3,4}	7 ^{1,2,4}	9 ^{1,2,3}
En anden fastansat på skolen	13 ^{3,4}	12 ^{3,4}	48 ^{1,2,4}	37 ^{1,2,3}
En tilkaldte vikar eller anden vikar	32 ^{2,3,4}	52 ^{1,3,4}	11 ^{1,2,4}	24 ^{1,2,3}
Antal	243	243	243	243

Anm.: Respondenterne er blevet spurgt til henholdsvis enten fraværet i indskoling, på mellemtrinnet og i udskoling. Tabellen viser gennemsnittet på tværs af afdeling.

Note: 1 = signifikant forskellig fra planlagt korttidsfravær. 2 = signifikant forskellig fra uplanlagt korttidsfravær. 3 = signifikant forskellig fra planlagt langtidsfravær. 4 = signifikant forskellig fra uplanlagt langtidsfravær.

Kilde: Spørgeskema til skoleleder (2019).

Bilagstabel 1.3 Andel af fraværet, som dækkes med forskellige vikartyper, opdelt på afdeling. Procent

	Indskoling (1)	Mellemtrinnet (2)	Udskoling (3)
En kendt lærer med fagkompetence (fx parallelklasselæreren)	22 ²	13 ^{1,3}	22 ²
En lærer med fagkompetence	7 ^{2,3}	11 ¹	11 ¹
En kendt lærer/pædagog	22 ^{2,3}	10 ¹	10 ¹
En anden fastansat på skolen	26	31	26
En tilkaldte vikar eller anden vikar	24 ^{2,3}	35 ¹	31 ¹
Antal	86	74	83

Anm.: Respondenterne er blevet spurgt til uplanlagt korttidsfravær, planlagt korttidsfravær, uplanlagt langtidsfravær og planlagt langtidsfravær. Tabellen viser gennemsnittet på tværs af fraværstyper.

Note: 1 = signifikant forskellig fra indskoling. 2 = signifikant forskellig fra mellemtrinnet. 3 = signifikant forskellig fra udskoling.

Kilde: Spørgeskema til skoleleder (2019).

Bilagstabel 1.4 Instruktion til vikarerne opdelt på fraværstype. Procent

	Planlagt kort-tidsfravær (1)	Uplanlagt kort-tidsfravær (2)	Planlagt lang-tidsfravær (3)	Uplanlagt lang-tidsfravær (4)
En kendt lærer med fagkompetence (fx parallelklasselæreren)	0 ^{2,3}	5 ^{1,3}	0 ^{2,4}	3 ^{1,3}
En lærer med fagkompetence	63 ³	58 ³	70 ^{1,2,4}	62 ³
En kendt lærer/pædagog	78 ^{3,4}	59 ^{1,3,4}	77 ^{2,4}	68 ^{1,2,3}
En anden fastansat på skolen	49 ^{2,3,4}	22 ^{1,3,4}	91 ^{1,2,4}	73 ^{1,2,3}
En tilkaldvikar eller anden vikar	17 ^{3,4}	18 ^{3,4}	26 ^{1,2}	28 ^{1,2}
Antal	243	243	243	243

Anm.: Respondenterne er blevet spurgt til henholdsvis enten fraværet i indskolingen, på mellemtrinnet og i udskoling. Tabellen viser gennemsnittet på tværs af afdeling.

Note: 1 = signifikant forskellig fra planlagt korttidsfravær. 2 = signifikant forskellig fra uplanlagt korttidsfravær. 3 = signifikant forskellig fra planlagt langtidsfravær. 4 = signifikant forskellig fra uplanlagt langtidsfravær.

Kilde: Spørgeskema til skoleleder (2019).

Bilagstabel 1.5 Instruktion til vikarerne opdelt på afdeling. Procent

	Indskolingen (1)	Mellemtrinnet (2)	Udskolingen (3)
Ingen instruktion	2	3	2
Vikaren har modtaget instruktion om stofområdet	64	61	65
Vikaren har modtaget instruktion om tilrettelæggelsen af undervisningen	72	67	71
Vikaren har modtaget instruktion om klassen og klassens elever	65 ^{2,3}	57 ¹	52 ¹
Vikaren har modtaget anden instruktion	24	19	23
Antal	86	74	83

Anm.: Respondenterne er blevet spurgt til instruktion i forbindelse med uplanlagt korttidsfravær, planlagt korttidsfravær, uplanlagt langtidsfravær og planlagt langtidsfravær. Tabellen ovenfor viser gennemsnittet på tværs af fraværstyper.

Note: 1 = signifikant forskellig fra indskoling. 2 = signifikant forskellig fra mellemtrinnet. 3 = signifikant forskellig fra udskolingen.

Kilde: Spørgeskema til skoleleder (2019).

**VIDEN I
VELFÆRD**

DET NATIONALE FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD